

Днес в броя

Стр. 5

Увеличава се привлекателността на професионалните паралелки, сочи анализ на Института за пазарна икономика

Стр. 3

Георги Вълчев, министър на образованието и науката, на срещата с медалистите от международни състезания: „Благодаря ви за усилията, които полагате, и за успехите, които постигате в името на България, и се надявам вашите съученици да ви последват, защото имаме нужда от таланти хора“

Стр. 10

Арх. Магдалина Ръжева, основател на сдружение „Детска архитектурна работилница“: „Архитектурата може да бъде прекрасен инструмент за образование и за развиване на отношение към средата от най-ранна възраст. Градът влияе върху начина, по който общуваме, играем, учим“

Българска академия на науките
www.bas.bg

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 32 (1777) 13 – 19 август 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г.

Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка БФЛА

Виктория Ангелова спечели световната титла в тройния скок на първенството по лека атлетика за юноши и девойки под 20 години в Орегон, САЩ, след 13,91 м в последния си опит. По-малко от месец преди това 17-годишната ученичка в Националната търговско-банкова гимназия стигна и до европейската титла за девойки под 18 години в Рieti, Италия, с най-добър резултат в света за годината при девойките – 13,98 м

Обсъждат мерки за превенция на детската престъпност

Законодателни промени за превенция на детската престъпност обсъди премиерът Румен Радев с представители на отговорни институции в Министерския съвет. Срещата се проведе по повод случаите на агресия през последните месеци, проявена от непълнолетни младежи, довела включително до смъртта на мъж в Пловдив.

Във фокуса на срещата бе засилване ролята на държавните институции за превенцията на престъпления, извършени от малолетни и непълнолетни. Непоследователната политика срещу противообществените прояви и липсата на ефективен контрол и наказания години наред бяха идентифицирани сред проблемите, довели до дедаловия на мерките за превенция на престъпленията и до усещането за безнаказаност в обществото.

На министър-председателя беше докладвана етапната готовност в подготвяното изменение на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (ЗБППМН). Законът е обнародван през 1958 година и е променен последно през 2019 година, като институциите отчетоха, че той не съответства на актуалните обществени отношения. Отчетени бяха редица обществени системи, ангажирани по закон с превенцията на детската престъпност, но неработещи, чиито функции следва да бъдат коригирани с измененията на закона.

В края на 2026 г. приключва действието на приетата преди три години Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца. Премиерът Радев призова обхватът ѝ да бъде разширен в процеса на нейната актуализация за 2027 – 2030 г. с предвижданите законодателни промени.

МВР трябва да засили мониторинга за незаконно съдържание в интернет, призоваващо към насилие, както и работата за прекратяване на разпространението му. Ще бъдат продължени действията за превенция на употребата на наркотици и алкохол сред подрастващите и ще се увеличи наказанието за разпространението им в училищата. Институциите ще засилят и координацията помежду си за идентифицирането на противообществено поведение в училище и по-активната работа с родителите. АЗ·БУКИ

МОН предлага еднна система за проследяване на детското развитие

Целта е педагогическите специалисти да работят по еднаква методика и критерии, а напредъкът да се наблюдава още от влизането в детската градина

Въвеждането за първи път на единен национален стандартизиран инструментариум за проследяване развитието на децата в предучилищното образование, утвърден от министъра на образованието и науката, предвижда публикуването за обществено обсъждане проект на Наредба за изменение и допълнение на Наредба №5 от 2016 г. за предучилищното образование.

Проследяването на цялостното развитие на детето ще се извършва чрез установяване на постиженията му в следните области – двигателно развитие, фина моторика, практически умения, познавателно развитие, езиково развитие и социално-емоционално развитие. Промяната се прави с оглед на това всички

педагогически специалисти да работят по еднаква методика и критерии, а развитието на всяко дете ще може да се проследява още от постъпването му в детската градина. Електронната среда на МОН ще подпомага прилагането на новата методика и проследяването на напредъка на детето във времето.

Предложеният инструментариум е разработен по Националната програма „Хубаво е в детската градина“ на МОН. Инструментите са апробирани в над 470 детски градини в страната с 2093 деца от първа и 2099 деца от четвърта възрастова група. За прилагането им вече са обучени близо 500 педагогически специалисти.

Важно е да се подчертае, че инструментариумът не служи за оценяване на децата и няма диагностичен характер. Неговата цел е да подпомага учителите при планирането на педагогическата работа и прилагането на индивидуален подход към всяко дете, както и да дава на родителите по-пълна информация за неговото развитие. При установяване на затруднения той ще помага да се прецени необходимостта от допълнителна подкрепа, отбелязват от МОН.

Установяването на постиженията на детето ще става в началото и в края на учебното време, но не по-късно от един месец след началото и не по-рано от един месец преди неговия край.

На стр. 2

МОН предлага...

От стр. 1

То се извършва чрез наблюдение на детето в естествена среда и чрез кратки, лесни за изпълнение задачи. Акцентът е върху обичайното поведение на детето, а не върху единично представяне.

Целта е да даде на учителя обективна първоначална информация за развитието и да подпомогне успешната адаптация към новата образователна среда. Предвиден е специален раздел за индикации, които могат да бъдат сигнал за необходимост от допълнително наблюдение или подкрепа. Това ще позволи евентуални затруднения да бъдат установявани по-рано, родителите да получават навременна информация и при необходимост да бъде планирана допълнителна подкрепа за детето.

При установяването на постиженията на детето в края на четвърта възрастова група се установява и готовността му за постъпване в училищното образование, пише още в проекта. Инструментариумът ще позволи да бъдат отчетени както силните страни на всяко дете, така и областите, в които то среща затруднения.

Така при постъпването в I клас учителите ще разполагат с много по-пълна информация за индивидуалните потребности на детето и ще могат да планират работата си спрямо тях – както за преодоляване на установени затруднения, така и за развитие на неговите силни страни. Това ще създаде условия за индивидуален подход към всяко дете още от началото на училищното му обучение.

Родители, които желаят децата им да постъпят в I клас от учебната година, която е с начало в годината на навършване на 6-годишна възраст на детето, уведомяват за това директора на детската градина най-късно до един месец преди края на учебното време с цел установяване готовността на детето за училищното образование. В тези случаи постиженията на детето и готовността му за училище се установяват чрез прилагане на стандартизирания инструментариум за четвърта възрастова група.

Инструментариумът ще се използва и за деца, които не са посещавали детска градина в България или идват от други държави.

Важен акцент е възможността за ранно откриване и проследяване на езиковите дефицити още от детската градина. На тази основа се изгражда и цялостна система за преодоляване на тези трудности с разбирането, че предучилищната възраст е период, в който децата развиват основни умения, необходими за успешното им обучение в училище.

При установяването на затруднения в езиковото развитие учителите могат да приложат методология за допълнително обучение по български език и да осигурят обща подкрепа на детето, ако причините са свързани с невладее на езика. Така ще се въведе последователен модел, при който още в предучилищна възраст ще се установява нивото на владее на българския език, ще се осигурява необходимата подкрепа и ще се проследява дали тя дава резултати.

Предложените изменения предвиждат резултатите от проследяването да се въвеждат в Националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование, което ще намали административната тежест, ще осигури проследимост на информацията и ще подпомогне анализа на данните при разработването на политики за повишаване качеството на предучилищното образование.

Анонимизираните обобщени данни могат да подпомагат разработването на национални и регионални политики, насочени към подобряване качеството на предучилищното образование, планирането на квалификацията на педагогическите специалисти и насочването на ресурси към области, в които се установяват най-големи потребности, се посочва още в документа.

Предложените изменения в Наредбата за предучилищното образование внасят повече яснота и по отношение на организацията на дневния режим в детските градини. И сега действащите правила предвиждат осигуряване на време и условия за почивка на децата, без да изискват задължителен следобеден сън. С предложените редакции това се посочва по-ясно, за да се избегнат различни тълкувания и да се даде възможност организацията на почивката да бъде съобразена с потребностите на децата.

С проекта се предлага също да бъде въведено минимално образователно изискване за заемане на длъжността „помощник-възпитател“ – завършено най-малко средно образование. Лицата, които към влизане в сила на промените заемат длъжност „помощник-възпитател“, но не притежават средно образование, запазват трудовото си правоотношение, предвижда проектът.

Проследяването на цялостното развитие на детето чрез установяване на постиженията му при условията и по реда на Наредбата започва да се прилага от учебната 2026/2027 г. – за децата от първа и от четвърта възрастова група, и от учебната 2027/2028 г. – за децата от втора и от трета възрастова група, предвиждат промените. Останалите изменения влизат в сила от деня на обнародването на Наредбата в „Държавен вестник“. **АЗБУКИ**

Снимка: Сдружение на олимпийските отбори по природни науки

Три медала – един сребърен и два бронзови, спечелиха българските ученици от третото издание на Международната олимпиада по изкуствен интелект (IOAI), съобщават от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки. Родните таланти заслужиха и две почетни грамоти. В нагнпреварата от 2 до 8 август в Астана, Казахстан, участваха представители на над 100 държави и територии. Сребърното отличие спечели Мартин Недев (XII клас, ПМГ „Акад. Боян Петканчин“, Хасково). Бронзовите медали донесоха Марио Петков (XII клас, ПГЕХТ „Проф. Асен Златаров“, Плевен) и Пресиян Георгиев (XII клас, Софийска математическа гимназия). Почетните грамоти са за Калоян Иванов (XII клас, ПГ по компютърно програмиране и иновации, Бургас) и Александър Славов (X клас, МГ „Баба Тонка“, Русе). Ръководители на олимпийците ни са Мелания Бербатова и Алексис Датсерис

Намаляват държавната гаранция поради спад на студентските кредити

Новият размер от 10 млн. евро позволява двукратен ръст на отпуснатите заеми

Поради тенденция за спад на сключените кредити по Закона за кредитиране на студентите и докторантите (ЗКСД) и на изпълнението на договорения с банките размер на гаранциите държавата ще намали максималния размер на новите гаранции за 2027 г., които одобрява от 2010 г. насам по Закона. Това става ясно от публикуван за обществено обсъждане проект на Решение на Министерския съвет.

Така максималният размер на новите държавни гаранции, които могат да се издават през 2027 г. от името и за сметка на държавата по Закона, е до 10 млн. евро. Достъп до тях имат обучаващите се в редовна форма студенти и докторанти в акредитираните 51 държавни и частни висши училища.

Очаква се кредитите по Закона през 2026 г. да достигнат 250 броя в общ размер до 5 млн. евро. Прогнозира се броят на студентските кредити за 2027 г. да започне да нараства най-вече поради настъпилите в настоящата година законодателни промени в ЗКСД и намаляването на лихвата по кредитите до 3%. Но новият размер от 10 млн. евро би гарантирал увеличение до 2 пъти на отпуснатите кредити през 2027 г., пише в мотивите към проекта.

За периода от 1 септември 2010 г. до края на 2025 г. са сключени 22 733 броя договори за кредити на студенти и докторанти в общ размер на 90 614 281,65 евро (177 226 130,47 лв.).

Най-голям максимален размер на държавните гаранции по този закон е одобрен през 2012 и 2013 г. – 80,5 млн. лв. Тогава държавната гаранция съгласно сключените споразумения с банките е съответно за 32 и 34 млн. лв. Най-висок е нейният размер през 2016 г., когато достига 45,5 млн. лв., като в следващите години постепенно намалява до 22 млн. лв. през 2025 г., когато е одобрен и максимален размер от 30 млн. лв.

Най-голям е броят на договорените кредити за студенти и докторанти през 2011 г. – 3978, за общо 17 818 385 лв. В следващите години този брой спада постоянно до едва 206 за 5 500 979 лв. през 2024 г.,

за да нарасне минимално преди година до 216 (7,469 млн. лв.).

Одобреният от Министерския съвет максимален размер на новите държавни гаранции се включва в Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година, като в случая ще бъде включен в ЗДБРБ за 2027 г.

Държавата погасява кредитното задължение или част от него в случаите, предвидени в Закона – при раждане/осиновяване на второ или следващо дете, при настъпване на смърт на кредитополучателя или при настъпване на трайна неработоспособност. В тези случаи тя погасява задължението на кредитополучателя към банките, а той или неговите наследници не дължат връщане на сумата.

За периода от 1 септември 2010 г. до края на юни 2026 г. държавата е погасила задълженията на 49 починали кредитополучатели, на 256 кредитополучатели с второ или следващо дете и на 17 кредитополучатели поради настъпване на трайна неработоспособност.

Държавата погасява неизпълнената част от задълженията на кредитополучателите по Закона и при настъпване на предсрочна изискуемост на кредита в случаите, когато кредитополучателите не погасяват задълженията си към банките.

Общият брой на подобни кредити в посочения период е 1644. А размерът на платените от държавата кредити – опростен дълг и активирана гаранция за този период, е 9 330 762,17 евро. От тях 7 745 433,96 евро е активираната гаранция и 1 585 328,21 евро е опростеният дълг.

В случаите, когато държавата изплати задълженията на кредитополучателите към банките, в нейна полза възниква правото да получи от тях всичко, което е платила за тяхна сметка, заедно със законната лихва от момента на плащането. Вземанията са частни държавни вземания и се установяват и събират от Националната агенция за приходите.

Бележки, становища и предложения по проекта могат да бъдат изпращани до 21 август към дирекция „Финанси“ – МОН (m.botev@mon.bg). **АЗБУКИ**

Отличия за родни таланти

Благодаря ви за успехите, които постигате в името на България, обърна се министър проф. Георги Вълчев към медалисти от международни олимпиади и състезания през този сезон

Снимка Олег Попов

Антоанета НАЙДЕНОВА

Страната ни има нужда от таланти, можещи, знаещи и отговорни млади хора.“ С тези думи министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев се обърна към учениците, завоювали медали на международни олимпиади и състезания през настоящия сезон.

На церемония в Министерството на образованието и науката младите таланти получиха почетни грамоти и електронни четци. Отличия бяха и техните преподаватели и ръководители, на които бяха връчени грамоти и почетни плакети на Министерството.

До момента българските ученици са спечелили 68 медала от проведените през годината международни олимпиади и състезания. Предстои участието на националните ни отбори в още четири международни олимпиади – по информатика, изкуствен интелект, география, астрономия и астрофизика.

Проф. Вълчев подчерта, че наградите са признание за таланта, труда, постоянството и упоритостта на учениците, но не по-малко важно е решението им да поемат по пътя към високите постижения.

„Важно е и участието, важно е да тръгнеш по пътя“, заяви министър Георги Вълчев.

Той посочи, че МОН и Сдружението на олимпийските отбори по природни науки ще организират поредица от събития в страната, чрез които успехите и примерът на младите хора да достигнат до повече техни връстници. По думите му, за да стане човек добър в избраната област, са необходими много труд и последователност. Именно със своите усилия олимпийците се превръщат в пример за съучениците си и могат да увлекат още млади хора по пътя на знанието.

Министърът откри и решаващата роля на семействата, учителите и менторите за развитието на младите таланти.

„Когато намериш талантлив учител, преподавател, чиято основна цел е да ти отвори врата и да ти даде поле за изява, това е изключително важно“, каза проф. Вълчев.

Той изрази удовлетворение, че в подготовката на националните отбори участват и много университетски преподаватели. Министърът отбеляза също, че българските ученици постигат успехи не само в природните науки, а и в области като философията.

Според него публичният дебат за равнището на българското образование често представя изкривена картина, докато постиженията на олимпийците показват, че образователната система предоставя възможности за подготовка на световно ниво.

Проф. Вълчев призова учениците, когато настъпи моментът за следващата стъпка в образованието им, да обмислят възможността да останат в България.

„България отдавна престана да бъде затворена провинциална страна. Ако изберете да продължите образованието си тук, ще бъдете част от големия отворен свят“, обърна се той към младите хора.

Министърът посочи, че обучението в страната не ги лишава от възможността да прекарват отделни периоди във водещи чуждестранни университети и да работят с утвърдени учени от цял свят. Оставането им в България, по думите му, също би било пример, способен да привлече още млади хора към науката.

Проф. Вълчев насърчи олимпийците да не се ограничават единствено в избраната от тях област, а да запазят интереса си и към останалите полета на познанието. Бъдещето на научните изследвания според него принадлежи на широки интердисциплинарни екипи, които обединяват знания от различни области.

Министърът благодари на учениците за усилията и успехите, които постигат за България. Той припомни, че в началото на олимпийската кампания министър-председателят връчи националния флаг на отборите, и изрази надежда след приключването на всички международни олимпиади да бъде организирано голямо събитие за равностойност на цялостното представяне през годината.

„Продължавайте, колеги, защото това гради бъдещето на страната ни, бъдещето на България“, обърна се министърът към преподавателите и ръководителите на отборите.

Представителите на Сдружението на олимпийските отбори по природни науки Вася Николова и Венелина Митева също поздравиха медалистите и техните ръководители. Те подчертаха, че зад всяко отличие стоят месеци и години усилената подготовка, както и подкрепата на учители, ментори и семейства.

„Благодарим ви, че с упоритост, труд и желание показвате на какво е способен един млад човек, когато намери своята цел и посока и получи подкрепа“, заявиха от Сдружението.

Кампания на Института за български език – БАН и в „Аз-буки“

За един интересен медицински термин

*Кристияна СИМЕОНОВА

Почти всички хора се раждат с пръстови отпечатъци, уникални за всеки отделен човек. Пръстовите отпечатъци се използват за точна идентификация, защото досега не са известни двама души с напълно еднакви пръстови отпечатъци. Наред с това обаче съществуват и хора, които са засегнати от рядка наследствена особеност, наречена *адерматоглифия*, характеризираща се с пълна липса на пръстови отпечатъци.

Названието произлиза от чуждия медицински термин *adermatoglyphia*, образуван от гръцките думи *derma* 'кожа', *glyphē* 'резба, гравирание' (или *glyphō* 'гълбая') и отрицателната представка *α-*.

Съществителното име *адерматоглифия* е от женски род и се употребява само в единствено число. Поради големия си брой срички при внимателно произношение думата има едно основно и едно вторично ударение: *адерматоглифия*. Други сложни термини от чужд произход, които при внимателно произношение имат две ударения, са: *агробиология* 'наука, която изучава биологични закони в областта на земеделието', *ваксинотерапия* 'използване на ваксини за засилване на способността на имунната система да се бори с дадено заболяване', *електрофизиология* 'гял от физиологията, който изучава електричните явления в живите организми'.

*Д-р Кристияна Симеонова е доцент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към Българската академия на науките.

МОН преразглежда сливането на две професионални гимназии в Пазарджик

Министерството на образованието и науката ще преразгледа решението за сливане на Професионалната гимназия по промишлени технологии в Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт в Пазарджик, съобщава Пресцентърът на МОН.

Министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев е разпоредил да бъде свикано ново заседание на експертната комисия, която разглежда предложенията за промени в училищната мрежа, за да бъдат обсъдени всички възможни алтернативни варианти.

Решението за сливането на двете професионални гимназии е взето през януари тази година. Един от основните аргументи е възможността материалната база, използвана от Професионалната гимназия по промишлени технологии, да бъде предоставена на Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт, която в момента е на двусменен режим.

Последващ анализ на състоянието на сградния фонд обаче показва, че той не може да бъде използван от началото на новата учебна година, тъй като са необходими ремонтни дейности. Това налага да бъдат обсъдени отново възможните решения за двете училища.

Паралелно МОН ще търси възможности за финансиране на необходимите ремонти, така че сградният фонд, използван до момента от Професионалната гимназия по промишлени технологии, да може да бъде пълноценно използван в бъдеще.

Професионалната гимназия по промишлени технологии е с трайно намаляващ брой ученици през последните години, като в края на учебната 2025/2026 г. в нея са се обучавали общо 26 ученици от VIII до XI клас. Същевременно Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт има близо 750 ученици и е единствената професионална гимназия в Пазарджик на двусменен режим.

Затова е необходимо да бъде намерено балансирано и устойчиво решение, което в дългосрочен план да създаде условия за преминаване към едносменен режим на обучение, като същевременно отчита интересите на учениците, родителите и училищните общности, се посочва в съобщението на МОН. **Аз-буки**

Ученици откриват българските традиции в Ръждавица

Северина ДИМИТРОВА

За учениците от Лятната академия към ОДК – Кюстендил, един от летните дни се превърна в необичаен урок – не в класната стая, а сред атмосферата на старо българско село. По време на посещението си в етноцентъра „Старата череша – фурната“ в село Ръждавица те се запознаха с традициите, занаятите и начина на живот на поколенията преди тях.

Програмата им даде възможност да научат повече за историята на Ръждавица, нейните забележителности и традиционния поминък на местните хора. Запознаха се с начина, по който в миналото се е прибирило и обработвало житото, с използваните инструменти и с процеса на мелене на зърното.

Тук обаче знанието не остана само в разказите. То премина в практика.

Една от най-интересните задачи беше приготвянето

на домашно сладко от сини сливи. Така децата не само научиха повече за традиционния начин на приготвяне на сладко, но и се докоснаха до вкусове и умения, предавани през поколенията.

С ръце и въображение те се потопиха и в света на старите занаяти. Изработиха кошнички от хартия, докато научаваха повече за кошничарството – занаят, свързан с бита и препитанието на хората в миналото.

Програмата включваше и посещение на зоокъта на Етноцентъра, където децата имаха възможност да видят животните и да обогатят впечатленията си от деня.

Финалът беше съвсем по детски – с песни, танци, игри, смях и добро настроение.

Посещението в Ръждавица показва, че образованието може да има много лица. То може да започне с разказ за миналото, да продължи с работа с ръце и да завърши с ново знание, което се запомня именно защото е преживяно.

Снимка ОДК – Кюстендил

От сцената на „Евровизия“ до класната стая

Началният учител Иванина Паскалева от ОУ „Неофит Рилски“ в Ловчанци помага на своите ученици да станат по-уверени в себе си чрез музика и танци

Виктория ГЪЛБОВА

Иванина Паскалева е начален учител в ОУ „Неофит Рилски“ в Ловчанци. Завършва бакалавърска степен по музикална педагогика в Софийския университет, а след това магистратура по начална педагогика във филиала на Шуменския университет във Варна. Професионалният ѝ път започва през 2020 г., когато постъпва на работа в училището в Ловчанци – момент от живота ѝ, който описва като магия.

„Все едно някой беше предначертал да се срещнем. След много интервюта и откази в други училища съм много благодарна, че именно нашият директор Боянка Куртева ми подаде ръка в това мое лично приключение да бъда учител. И мога да кажа, че съм щастлив учител“, споделя още тя.

Освен че преподава музика, се занимава и с организирането на училищните тържества заедно с останалите си колеги. За да се чувстват децата подготвени, преди четири години Паскалева се заема да организира своята „Лятна музикална академия за песни и танци“. В нея могат да се включват ученици от I до VII клас. Разучават се нови песни и танци, които след това през годината са част от репертоара за различни празници. Така децата са по-уверени, защото предварително се запознават с песните и танците и ги усвояват още преди да ги представят на сцена.

„За щастие, всичките ни ученици са от Ловчанци. Не ги събираме от други населени места. Това много помага, защото децата могат сами да идват до училище и летните занимания се превръщат в истинска подкрепа за тях. В градовете има много възможности през ваканцията, но по селата не е така“, разказва Паскалева.

Тя споделя, че през изминалата година, когато училището отбелязва 180 години от основаването си, с колегата по български език решават да направят химн на училището. Имали готов текст и

мелодия, но не и някой, който да направи аранжмента. Съвсем случайно попадат на програмата Suno. Качват текста и мелодията, която Паскалева предварително изпява, а изкуственият интелект прави аранжмент според зададеното описание – да бъде тържествена песен, химн на училището.

След този успешен опит решават да пробват да пишат текстове с ChatGPT, и да дават на децата да откриват грешки в тях. Задачата им е да проверяват дали има рима, дали използваните думи съществуват, дали текстът като цяло звучи добре. По този начин учителите показват нагледно на децата, че изкуственият интелект не дава готов продукт – всичко зависи от човека, който работи с него.

„Вие трябва да бъдете като учител на изкуствения интелект. Както ние проверяваме вашите домашни, така и вие трябва да проверявате неговите домашни“, казва тя на учениците си. Иванина Паскалева им обяснява, че колкото повече знания имат и колкото по-добре формулират въпросите си, толкова по-добри резултати ще получат. „Самите песни са просто една рамка, а ние трябва да дорисуваме картината“, обяснява тя.

Снимка: Личен архив

Така започват да правят и други песни – за Деня на толерантността и за Коледа. Създават различни варианти през годината, обсъждат ги, сравняват ги и накрая учениците избират коя песен им харесва най-много и искат да представят на някой празник.

Лятната академия се провежда вече четири години. Броят на децата е различен, но тези, които се включват активно, най-често са около петнадесет. „Не на всяко дете музиката и танците са близки, но тези, които идват, го правят с желание“, коментира Паскалева.

Разказва още колко важно за децата е да се извияват на сцена, а не само на контролни или изпитвания. Това много им помага да придобиват увереност. По този начин доказват най-вече на себе си, че могат. В училището има деца, за които българският език не е майчин. „Именно пеенето им помага да обогатят речника си, да се изразяват по-лесно и да бъдат по-уверени“, разказва още Паскалева.

Академията не продължава през учебната година като такава, но репетиции се провеждат всеки ден. „В училище като нашето колективът е малък и всички си помагаме.

Така подготовката за всяко събитие продължава през цялата година“, допълва Паскалева.

Една от най-болезнените теми за нея е недоверието, с което подхождат част от родителите. Не виждат колко много помагат на децата им подобни изяви и че отказът им ги лишава от възможности за развитие. „От това много ме боли, защото тези деца също имат нужда да преживеят вълнението от това да се извият. Някои родители дори не идват на училищните тържества да гледат децата си. А те са много талантливи“, разказва Паскалева. Споделя още, че когато усетят емоцията от това, че са направили нещо сами, децата се променят. Стават по-отговорни.

Като ученичка, Иванина е била лауреат на много конкурси и е участвала във финала на българската селекция за „Евровизия“ през 2012 година. Всичко започва съвсем случайно. Преподавателката ѝ Милена Пеева в Училището по изкуствата „Климент Охридски“ в Добрич решава да сформира група на своите ученици. Наричат я New Five. Първоначалната идея е да участват в X Factor, но тогава са непълнолетни и не успяват. Малко след това разбират за селекцията за „Евровизия“ и решават да опитат. Свързват се с Deep Zone – те правят песента, с която се явяват.

„За няколко месеца се случиха толкова много неща, че за едно дете всичко изглеждаше като филм“, разказва Паскалева.

На финала се състезават с изпълнители като Маргарита Хранова, Десислава и Софи Маринова. Завършват с равен брой точки със Софи Маринова, но заради по-големия брой зрителски гласове тя печели. „За мен най-голямата победа беше, че сбъднах мечтата си да пея на сцената на Зала 1 на НДК“, споделя Паскалева.

След този опит тя решава в знак на благодарност да предаде нататък всичко, което знае от своите учители. Затова спира да се занимава професионално с пеене и се ориентира към преподавателската професия, чрез която да предава любовта си към музиката

на децата.

„Имаме много талантливи деца“, разказва Паскалева. Тази година училището завършва едно такова дете – седмокласничката Диляра. Още от самото начало тя показва огромно желание да участва във всички училищни и извънучилищни мероприятия и инициативи.

Друго такова дете е Петър Асенов. Той има участия в множество фестивали за народни песни. Изявява се на фестивала „Песни и танци от Слънчева Добруджа“, на фестивала на фолклорен танцов клуб „Добруджанци“ в Добрич, както и на фестивал в Балчик. „Той е нашата училищна звезда“, коментира Паскалева. На коледен концерт Петър трябва да изпълни песен, но се притеснява да излезе сам. Когато на сцената се качва заедно с преподавателката си Иванина Паскалева, се получава нещо много красиво – как учител и ученик могат да бъдат истински екип.

Повечето ученици на ОУ „Неофит Рилски“ в Ловчанци продължават образованието си в Добрич. Много от тях се насочват към професии като фризьорство и козметика. Някои деца избират средното училище в Карепелит – единствено в Добричка община, където могат да придобият професия в хранително-вкусовата индустрия. Други продължават в Професионалната гимназия по туризъм в областния град и се обучават за готвачи или сервитьори.

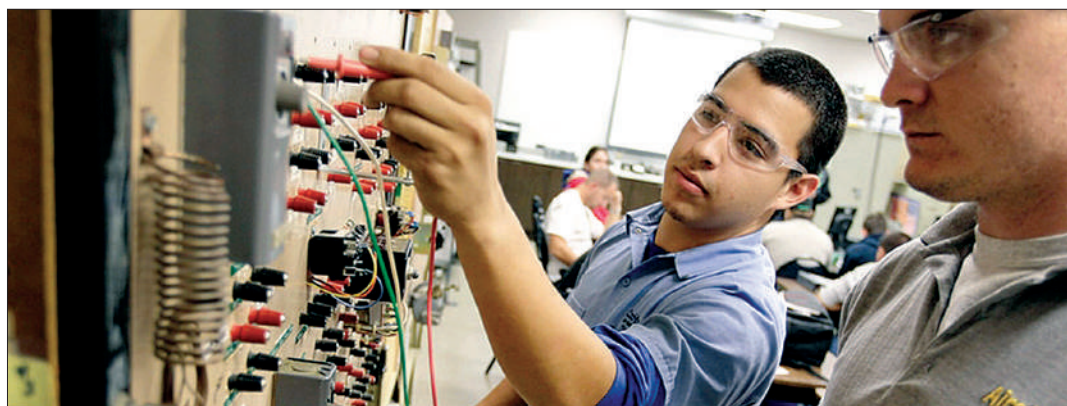
„Радвам се, че децата продължават образованието си. За съжаление, част от тях след десети клас прекъсват“, разказва Паскалева.

По време на летните занимания работят с различна музика. Специалността на Иванина Паскалева е поп и джаз пеене, но в последните години се насочва и към народната музика. За целите на лятната академия се избират песни, които са подходящи за възрастта на децата, за да могат не само да ги изпеят, но и да ги разбират.

„Най-ценният момент е, когато видя усмивките на децата и разбера, че са успели с нещо“, завършва разказа си Иванина Паскалева.

Професионалното привлича ученици с по-висок бал

Проблем остава връзката с потребностите на икономиката, се посочва в анализ на Института за пазарна икономика

Професионалните паралелки, като цяло, остават със сравнително нисък бал, но ясно се вижда увеличаване на тяхната привлекателност. Делът на професионалните паралелки с минимален бал на първо класиране над 300 точки нараства от 28% до 36% за последните пет години, а над 400 т. – от 15% до 27%. Това се посочва в анализ на Института за пазарна икономика (ИПИ).

Отбелязва се, че политиките от последните години за увеличаване на дела и привлекателността на професионалното образование очевидно дават резултат и все повече професионални паралелки се превръщат в конкурентен избор за учениците.

В последните пет години делът на професионалните паралелки нараства с около 3% и за новата учебна година план-приемът предвижда 63% от местата за такива, които предлагат обучение по почти 150 професии. Останалите близо 40% от новоприетите ученици ще учат в профилирано образование в 11 вида паралелки.

При профилираното образование най-конкурентни остават математическите профили, докато сред паралелките с най-нисък минимален бал по-често попадат профилите „Предприемачески“, „Природни науки“ и „Икономическо развитие“. В професионалното образование най-висок интерес привличат специалностите, свързани с информатиката, и най-вече професията „Разработка на софтуер“.

Според анализа на ИПИ обаче тук проличава едно от основните несъответствия между структурата на приема и потребностите на пазара на труда. По оценки на Института по данни на РУО например близо 18% от професионалния план-прием е насочен към професии, свързани с ИТ сектора, докато само около 3% от заетите с придобита професионална квалификация (ППК) работят в тази икономическа дейност. Освен това сходна подготовка се предлага и в профилираното образование чрез профила „Софтуерни и хардуерни науки“.

От ИПИ подчертават, че следващата стъпка би трябвало да бъде не просто допълнително увеличаване на приема, а по-прецизно насочване към най-търсени от икономиката професии – чрез добро планиране, директни стимули, разширяване на професионалното ориентиране и повсеместно прилагане на дуалното обучение.

В края на май 2026 г. Институтът публикува и годишния си индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката, който илюстрира доколко то отговаря на нуждите на пазара на труда. Индексът от 0 до 100 точки измерва съотношението между планирания прием на ученици по професии и реалната заетост на хора с професионална квалификация в различни сектори.

През тази година Индексът за цялата страна е 54,4 точки, което означава, че за близо половината ученици в професионалното образование няма насрещно търсене от работодателите. Изследването обхваща випуск от над 22 000 ученици, които ще се обучават в следващите пет години в професии от избрани шест сектора. А резултатите от индекса показват, че вероятно над 10 хиляди от тях няма да работят това, за което са учили, ако в следващите 5 години се запази подобна структура на икономиката.

В представеното изследване са обхванати шест основни сектора – селско стопанство, преработваща промишленост, строителство, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство, и ИКТ, в които са съсредоточени над 60% от всички ученици в професионално образование. От Института отбелязват сериозни разминавания по сектори – например професиите

от селското стопанство представляват 7,3% от приема, но в същото време само 3,7% от всички лица с ППК са заети в селското и горското стопанство.

През 2026/2027 г. ще бъдат приети близо 3000 ученици в 12-те професии в сектора. Най-много са местата за „Механизация и цифровизация в аграрния сектор“ (близо 800) и „Фермерство“ (близо 700).

В хотелиерството и ресторантьорството също се отчита свръхприем (14,9%) и по-малка заетост (8,1%) в реалната икономика.

На другия полюс са професиите в преработващата промишленост, които са 13,4% от приема, но това е секторът с най-висок дял на заетите с ППК – 34,1%. През новата учебна година обучение в професиите от сектора ще започнат 5500 ученици. Най-висок е план-приемът в „Устойчива мода“ и „Автоматизирани системи и технологии в машиностроенето“ – по около 700 места.

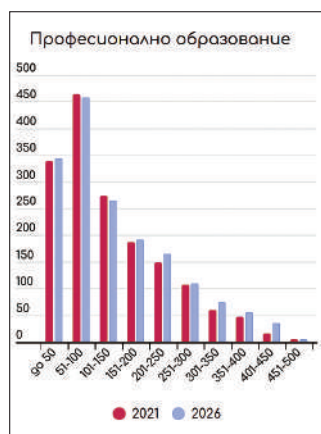
В транспорта и строителството също има високо търсене – съответно 11,6% и 8,1% заети с ППК, но нисък прием – 2,6% и 3,6%.

В професиите извън избраните шест сектора през учебната 2026/2027 г. местата са над 14 000 и обхващат близо 100 професии. Близо 1800 са местата за професия „Автомобилна техника и мехатроника“, над 1400 за „Електронна търговия, маркетинг и реклама“, 1100 за „Икономическа информатика“, а над 1000 за „Мениджмънт и икономика“. Общо над 500 ученици ще се обучават за фризьори, козметичи и маникюристи.

В трите професии, свързани със сектора на образованието, приемът е около 300 места (най-много за „Помощник-възпитател“), а в десетте на здравеопазването – близо 800 (най-много за „Социални дейности“ и за „Балнеологични и възстановителни процедури“).

От ИПИ коментират, че според цитираните данни системата на професионалното образование все още е по-склонна да запълва паралелки, отколкото да създава кадри, нужни на бизнеса. От Института препоръчват реформи в няколко направления. На първо място, при планирането на приема се нужни по-ясни механизми за определянето му, базирани на данни за заетост, демография и икономическа структура, допълнени с възможности за трансфер между професии. На второ място е необходимо бързо развитие на дуалното обучение, което увеличава вероятността за успешна реализация. Отбелязва се, че е нужно по-широко отраслово образование, като вместо силно специализирани паралелки се заложи на обучение, което развива езикови, математически и технологични умения. И не на последно място се поставя акцент върху професионалното ориентиране на децата и учениците. **АЗБУКИ**

Източник: ИПИ по данни от РУО

Брой на различните паралелки по минимален бал на първо класиране в професионалното образование през учебните 2021/2022 г. и 2026/2027 г.
Източник: ИПИ по данни от РУО

Дуалното расте с бавни темпове

Делът на обучаващите се в дуална форма в професионалното образование постепенно нараства през последните години, но темпът остава бавен и далеч от мащабите, необходими за реално структурно влияние върху пазара на труда и качеството на обучението, посочват от ИПИ. А една от основните причини за ограничения му обхват вероятно остава трудността при намирането на работодатели, готови да участват активно в процеса.

През учебната 2026/2027 г. в дуална форма ще се обучават 3302 ученици от общо 36 879 места в професионалното образование, което е едва 9% от целия план-прием. Обучението чрез работа е съсредоточено предимно в техническите и индустриалните професии.

Най-много ученици в дуална форма през 2026/2027 г. има в „Електроснабдяване и електрообзавеждане“ – 312 ученици, или над една трета от всички места в професията. Следват „Автоматизирани системи и технологии в машиностроенето“ с 208 ученици, „Готварство“ със 169, „Автомобилна техника и мехатроника“ със 143, „Ресторантьорство и кетъринг“ със 130 и „Хибридни и електрически пътни превозни средства“ също със 130 ученици.

Но в популярна професия като „Готварство“ едва около 8% от учениците ще се обучават чрез работа. Сходен е процентът и в „Ресторантьорство и кетъринг“ – под 9%. Подобна е ситуацията и в ИТ професиите, където дуалното обучение почти липсва. Няма нито едно място в дуална форма за „Помощник-учител“, „Парамедик“, „Здравен асистент“, „Оперативно счетоводство“ и редица други професии, при които практическата работа би следвало да е естествена част от подготовката, посочват от ИПИ.

За разлика от тях в „Спедиторски услуги“ 40% от учениците са в обучение чрез работа, в „Търговия и продажби“ – над половината, в „Индустриална мехатроника“ – 50%, в „Автоматизация и управляваща техника“ – над една трета.

Данните разкриват и сериозни различия между отделните области. Най-висок е делът на дуалното обучение в Русе, където близо 42% в професионалното образование ще се обучават чрез работа – 465 от общо 1110 ученици. Следват Габрово с 23,5%, Ловеч с 22,1%, Видин с 16,7% и София-област с 15,8%. Това са предимно области с по-силно индустриално присъствие и по-активно участие на фирмите в обучението.

В другия край на класацията е Търговище, където няма нито един ученик в дуална форма, във Велико Търново делът е под 3%, в Добрич – около 3%, в Перник и Ямбол – под 4%. **АЗБУКИ**

Регионални различия

През 2026 г. с най-висок резултат в Индекса на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката е област Разград с 68,2 точки, следвана от Добрич с 64,8 т. и Русе с 63,8 точки. Основната причина за резултатите е, че като цяло, приемът в селскостопанските професии в страната все още е раздут, но именно в Добруджанския край и заетостта в сектора е висока.

Столицата е на осмо място. При нея съответствията са в ниските стойности на приема и заетостта в селското стопанство и във високите – в ИКТ сектора. Същевременно приемът в строителството и транспорта е малък в сравнение със заетостта.

В област Пловдив има сравнително високо съответствие по отношение на индустрията, но приемът в строителството е надценен, а в транспорта – недостатъчен. В Бургас и Варна стойностите на приема и на заетостта в хотелиерството и ресторантьорството са високи.

На последните места в класацията са областите Габрово и Смолян, като общото между тях са недостигът на кадри за промишлеността и едновременно с това силно разширеният прием в професии, свързани с ИКТ сектора и с този в хотелиерството и ресторантьорството. Габрово е областта с най-висок дял на приема в ИКТ професии, а Смолян – в хотелиерството и ресторантьорството. **АЗБУКИ**

За втора поредна година на официална церемония бяха връчени Националните награди за приобщаващо образование по егидата на МОН. Целта на инициативата, организирана от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – София-град, е да отличи личностите и образователните институции, които създават подкрепяща среда за всяко дете. В този брой ви представяме Десислава Георгиева, заместник-директор по учебната дейност в Регионалния център – Стара Загора, която получи наградата „Логопед на годината 2026“.

Зина СОКОЛОВА

След като завършва гимназия, Десислава Георгиева решава да кандидатства за учител по български и история. Приемат я в три университета. Но в деня, в който избира да учи в Пловдивския, случайна среща променя съдбата ѝ. Буквално на входа на университета тя прави път на преподавател – по-късно се оказва, че това е професор по български език, член на една от изпитните комисии. Той ѝ благодари за жеста и я пита по какъв повод е тук. „Имате много добър успех, нали? От това, което ми казвате, не сте ли мислели за нещо по-различно?“

Професорът ѝ обяснява, че в Пловдивския университет за втора година започва обучение по „Специална педагогика“. Дава ѝ брошура да се запознае с условията, тъй като тази информация не фигурира още в официалните справочници за кандидат-студенти. Тя и баща ѝ се споглеждат, но вътрешно вече е решила – записва се в новата специалност.

„Всичко стана съвсем случайно, но и до ден-дневен не съжалявам за нищо. Истината е, че това винаги е било едно голямо предизвикателство за мен“, казва Георгиева.

Науката е интердисциплинарна, все още доста непопулярна в България. Минават години, преди да се изясни терминологията у нас. Пътят към приобщаващото образование е много трънлив и дълъг, но поелите по него не се отказват лесно.

След като завършва бакалавърската си степен по логопедия, Десислава Георгиева постъпва в социална институция – дневен дом за деца и младежи с множество увреждания, където работи в продължение на девет години. После започва работа в т.нар. ресурсни центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности, преименувани по-късно в регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

В системата на т.нар. специално образование Десислава Георгиева е от 2001 г. Самата логопедия към онзи момент е част от специалната педагогика. Нейното университетско образование ѝ позволява да работи и като слухово-речев рехабилитатор, когато е имало нужда от това.

„Ресурсното подпомагане всъщност е последният елемент, т.нар. допълнителна подкрепа за личностно развитие, защото на допълнителна подкрепа влизат деца и ученици тогава, когато вече са изчерпани възможностите на общообразователната подкрепа“, казва тя.

Логопедите в регионалните центрове работят в екип най-малко с ресурсен учител, психолог, детски учител или общообразователен учител. Зависи на каква възраст е детето или ученикът, който е предложен за допълнителна подкрепа. Възможно е в този екип да влизат и допълнителни специалисти. Това зависи от нуждата на детето или ученика. Тоест може в този разширен екип да влязат и ерготерапевт, и слухово-речев рехабилитатор, и учител за деца с нарушено зрение. Затова Десислава Георгиева е категорична, че това не е само нейна награда, защото тя работи винаги в мултидисциплинарен екип от специалисти. Логопедичната терапия е индивидуална, между нея и детето, или групов, когато

Вълшебното огледало на логопедите

Как се върви по трудния път на приобщаващото образование

Снимка: Личен архив

По време на занимания с ученици

Десислава Георгиева

децата са със сходни проблеми, което се среща по-рядко. Обикновено това се случва при заекващите деца и ученици.

Новите технологии много бързо навлизат в работата на специалистите. Те използват допълнителната алтернативна комуникация, която в един момент е отхвърляна от голяма част от родителите. Те смятат, че тази алтернативна комуникация ще доведе до това да не се развие речта на детето, независимо от изследванията на учените в тази област. Но Десислава Георгиева и нейните колеги използват в работата си и всичко ново, което би могло да подкрепи терапевтичния процес.

Когато се говори за ресурсно подпомагане, трябва да се говори и за адаптирано учебно съдържание, категорична е Десислава. Тя участва в екипи, които планират създаването на по-гъвкави учебни методи. В това отношение подкрепя методически специалистите. Тя е национален обучител по ICF-CY (международната класификация на функционирането, уврежданията и здравето – детски вариант) и експерт, сертифициран да обучава екипите за подкрепа на личностното развитие към МОН.

Освен това е и национален обучител по ранен скрининг за деца, който обхваща възрастта между три години и три години

и шест месеца. Този скрининг тест за ранно оценяване на риска от обучителни затруднения при деца от три години до три години и шест месеца е въведен и апробиран през 2012 г. Тогава тя е координатор за област Стара Загора. И всъщност този скрининг в новия закон е заложен като задължителен в тази възрастова група за децата, които ходят на градина.

Основната цел на всички, работещи с деца със специални образователни потребности, обаче е да разпознаят конкретната индивидуална потребност при различните ученици, и съответно представеното ресурсно подпомагане в приобщаващата среда винаги е различно и следва индивидуалността на ученика.

„Работата на логопедите е една и съща, въпреки че всеки логопед специализира и е най-силен и ползотворен в конкретно комуникативно нарушение – казва Десислава Георгиева. – Аз работя с различни възрастови групи и при мен децата стартират от първа група в детската градина до ученици от дванадесети клас. По това се различавам от колеги, които работят само в детски градини или в общообразователно училище в начален или друг етап. Извършваме основно диагностична дейност. Първо правим оценката на детето, след което се изготвя

план за терапия.“

Едно от предизвикателствата, с които се сблъсква Десислава Георгиева, е работата с родителите. Тя понякога е по-трудна от работата с тяхното дете. Логопедът разделя родителите на две групи: такива, които negliжират ситуацията и са довели детето, защото някой им е казал, че то има нужда от логопедична дейност. И други, които много искат да участват в терапията на децата, което е най-добрият вариант за всички. Защото всички родители искат това да се случи максимално бързо. И в зависимост от възрастта на детето е много важно това да се случи до начална училищна възраст, заради огромяването.

По време на ковид пандемията специалистите виждат как се работи в условията на достъп само в електронна среда. Но и без човек да е логопед, е ясно, че всичко друго може да се направи в електронна среда, само огледалото не може да се пресъздаде през месинджър, вайбър или други канали. При логопедите в деветдесет и девет процента от случаите е необходимо да има огледало. Такава е методиката, по която още руските специалисти са доказали, че най-добрият и бърз метод е, когато детето вижда и себе си, и терапевта.

„Ако трябва да говоря с диагнози, много дълго време ще отнеме да направя диференциацията за това как се работи с едно дете само с комуникативни нарушения или пък с дислексия, с дисграфия – казва Десислава. – Това са съвсем различни състояния, при които един от симптомите е свързан с речта. Няма как да обхвана тази тема в един разговор, но навсякъде използваме индивидуален подход към децата.“

От доста години тя, заедно със свои колеги, работи по модела за ресурсно подпомагане. Смята, че в това отношение България е от страните, които са напред в сравнение с доста развити държави. Според нея у нас много лесно се минава през тази адаптация, благодарение и на хора като проф. Владимир Радупов, който дълги години преподава по специална педагогика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Той е истинско национално богатство и уникален човек“, казва Десислава.

В първите години тя и колегите ѝ работят едва ли не апокрифно, защото супервизията или оказването на професионална и методическа подкрепа на персонала от логопед у нас не беше достъпна. Започват да се обучават, но скринингът им дава само насока, той не е конкретна методика. Иначе за всяко комуникативно нарушение си има методика. Например за едно от най-познатите на всички – заекването, се прилага първо фонетичната ритмика, оттам насетне – специални техники на говор. Ако става дума за обикновен ротацизъм (говорно нарушение, при което звукът „р“ се изговаря неправилно, пропуска се или се заменя с друг звук), логопедите започват с постановка на звука по определена методика.

Освен заекването има и много по-предизвикателни случаи, свързани с намеса на лицево-челюстните хирурзи, например при ринолалия (говорно нарушение, при което се променя тембърът на гласа – той звучи „през носа“, поради неправилно преминаване на въздушната струя през носната кухина).

Често пъти питат Десислава Георгиева дали няма да направи частна практика. Но тя се надява да не опира до това. Исква да си остане специалист и да бъде полезна с всичко, което е вложила през годините. И да продължава да се развива в диагностиката, която ѝ е слабост и се квалифицира най-силно.

„Струва ми се, че не оставаме децата да си починат и през лятото“, разказва директорката на Обединеното училище „Христо Ботев“ в шуменското село Друмево Айнур Ахмед. Причината са многобройните занимания, които училището и НЧ „Христо Ботев 2025“ организират за децата и през ваканцията.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Клуб по танци, „Вълшебство от хартия“, готварство, „Забавна математика“, „Забавна география“, „Играй и учи английски“, „Машина на времето“ и „Малки информатици“ са част от предложенията за децата през лятото.

Оказва се, че изборът невинаги е лесен. „Всички клубове се радват на интерес. Децата искат да участват навсякъде, но няма как“, казва с усмивка директорът.

Заниманията обхващат ученици от I до X клас и съчетават учене, творчество и практическа работа. В „Машина на времето“ се запознават с исторически забележителности, с българския фолклор, както и с по-интересни обичаи и традиции като кукерите например. Изработват табла и проекти, създават летописна книга.

Особено предпочитан е клубът по готварство. Интересът към него е закономерен, защото практическото обучение е сред отличителните характеристики на училището. След VII клас то предлага професионална подготовка в две направления – „Оператор на компютър“ и „Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг“. Във второто учениците се подготвят за придобиване на първа степен на професионална квалификация по професията „Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения“.

Бъдещите професионалисти разполагат с кабинет за учебна практика, в който приготвят различни ястия. Учениците, избрали компютърното направление, също проявяват желание да готвят.

„И те искат да участват. Затова чрез клуба по готварство удовлетворяваме и техния интерес“, обяснява Айнур Ахмед.

Училището е единственото в Друмево, но отдавна не разчита само на децата от селото. То е средишно и приема ученици от населени места в две общини – Шумен и Провадия. Около 35 деца пътуват всеки ден с училищен автобус, който преминава през селата, отвежда ги сутрин в Друмево и след края на занятията ги връща по домовете им.

През изминалата учебна година учениците в дневна форма са 141. За сравнение, според данни на Община Шумен през 2022/2023 г. те са били 122, през следващата – 125, а през 2024/2025 г. – 137. Така за няколко години училището не само успява да запази своите възпитаници, но и постепенно увеличава броя им.

Това невинаги е било лесно. До 2018 г. „Христо Ботев“ е основно училище. След преобразуването му в обединено училище вече могат да останат в него до X клас и да получат професионална подготовка.

„В началото ни беше много трудно да ги задържим, защото след VII клас пътуваха до Шумен. Мисля, че този етап вече го преминахме. Децата от съседните села харесват професиите, които предлагаме, особено възможността да готвят и да провеждат практическо обучение в училище“, посочва директорката.

За учениците е създадена целодневна организация на обучение. Преди обяд се провеждат задължителните учебни часове, а следобед – самоподготовка, занимания по интереси и организирана физическа активност.

ОбУ „Христо Ботев“ работи и с ученици със специални образователни потребности. През последната учебна година те са седем и се обучават в индивидуална или комбинирана форма според своите възможности и потребности. При комбинираната форма част от часовете се провеждат

Снимки ОбУ „Христо Ботев“

Часовете по готварство са едни от най-интересните за учениците

На ваканция в... училище

ОбУ „Христо Ботев“ в Друмево привлича ученици от две общини с професионална подготовка, целодневно обучение и занимания според интересите им

Заниманията по интереси привличат много деца през лятната ваканция

Айнур Ахмед,
директор

заедно с класа, а други – индивидуално с учител.

За всяко дете се сформира екип, а необходимите ресурсни учители, психолог и логопед се осигуряват от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование в Шумен. Те посещават училището по предварително изготвен график.

Допълнителна подкрепа получават и учениците с обучителни затруднения. След анализ на резултатите от входните равнища педагогическият екип определя

от какви занимания има нужда всяко дете, и изготвя график за допълнителна работа. По проект „Успех за теб“ през учебната 2024/2025 г. в обучения по български език и литература, математика и човекът и природата са включени 48 ученици от началния, прогимназиялния и първия гимназиален етап. Провежда се интензивна работа и с 20 родители.

В училището работят 18 учители, включително преподавателите по професионална подготовка. През учебната година възможностите за занимания се допълват и от ателие по скулптура и пластични изкуства. То се организира съвместно с Общинския детски комплекс в Шумен, чийто преподавател идва всяка седмица в Друмево. След заниманията остават множество ученически произведения, които оформят своеобразна изложба на детското въображение и творчество.

Най-новата придобивка е STEM центърът, открит на 2 юни 2026 г. – в Деня на Ботев и патронен празник на училището. Изграден е по Националния план за възстановяване и устойчивост и включва четири нови учебни пространства – по природни науки, математика и информатика, зелени технологии, дизайн и 3D прототипиране. В тях учениците ще могат

да провеждат експерименти, да разработват проекти и да прилагат знанията си при решаването на практически задачи.

Училището вече е одобрено и за участие в Националната програма „Образователни маршрути в България“. Предстои пътуването по нея да бъде организирано през новата учебна година.

Практическите умения на децата не остават само в кабинетите. През май 2026 г. отборът на ОбУ „Христо Ботев“ заема първо място в общинския и второ място в областния етап на ученическото състезание „Млад спасител“. Шестокласници и седмоласници показват знания за действия при земетресения, наводнения, пожари, химическо и радиационно замърсяване, както и умения за оказване на първа помощ.

Друмевското училище има солидна история. През 2024 г. отбелязва своята 120-годишнина. Покрай юбилея започва процедура за поставяне на паметник на патрона Христо Ботев в училищния двор. Проектът вече е изпратен за съгласуване в Министерството на културата и ръководството се надява монументът да бъде готов скоро.

Училището се стреми да привлича не само учениците, но и цялата местна общност. Негови учители и активни жители участват в дейността на читалището в селото. Двете институции си партнират при организирането на посещения в музеи, пикници, ходене на басейн и излети.

Освен това има връзка между образователните институции в селото. По-големите ученици от ОбУ „Христо Ботев“ четат приказки на децата от местната ДГ „Камбанка“. Тази инициатива учи учениците на отговорност и насърчава бъдещите първокласници да възприемат училището като близко и познато място.

Летните занимания обикновено започват по-късно през деня, за да могат децата все пак да се наспят. Но изглежда, че за тях ваканцията не е непременно бягство от училището. Когато могат да готвят, танцуват, творят, пътуват във времето или да се превръщат в малки информатици, те сами искат да се върнат в него.

Така мотото на друмевското школо „Да се научим да учим заедно в училище, за да се справяме самостоятелно в живота“ получава своето практическо продължение и през лятната ваканция.

Преди 24 години Димана Найденова прекрачва прага на Първо ОУ „Христо Ботев“ в Търговище за първи път. През есента на 2021 г. се връща в класните стаи, в които се е учила да чете и смята, но в нова роля.

Тя поема група за целодневна организация на учебния ден в начален етап. Четири години по-късно Найденова изпраща и първия си випуск, на който е предала същите завети, ценности и любов към знанието, които получава като ученичка.

Пътят ѝ до дипломата за учител обаче не е лесен. След XII клас записва „Начална училищна педагогика и чужд език“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В средата на обучението ѝ се налага да прекъсне, защото ѝ предстои да стане майка. Но не се отказва и след няколко години завършва обучението си, но в Югозападния университет „Неофит Рилски“.

Снимка: Личен архив

Тази учебна година Димана изпраща първия си випуск като учител в целодневно обучение

Стела МАРИНОВА

В началото желанието на Димана Найденова да избере учителската професия, е продиктувано от спомените ѝ от първите седем години в училище, свързани с учители, съученици, атмосферата и средата като цяло. След като създава свое семейство, осъзнава всъщност колко много обича децата.

„Интересни са ми техните светове, обичам да ги гледам как попиват информация и знания. Искрено се забавлявам с тях и се наслаждавам на тяхната компания“, споделя учителката.

Никога не се е колебала в кой етап би искала да преподава. По думите ѝ първите четири години в училище крият най-много красота, най-голяма привързаност и най-искрени чувства.

„Децата идват в I клас любопитни, нетърпеливи, невинни и чисти. Заедно научаваме много. Най-ценното за мен е, че те обикват истински и се привързват много. Всяка победа на учениците е и моя, всеки нов научен урок, всяка нова изучена буква, нова решена задача“, казва учителката.

По думите ѝ възможността да израства заедно с тях, да преодоляват трудности и перипетии, е безценна. „Обръщам се назад и се замислям колко малки са дошли в I клас, а колко съзрели ги изпращаме в V клас“, добавя Димана Найденова.

Най-голямо влияние за избора ѝ на бъдеща професия има класната ѝ ръководителка в начален етап. „Много спокоен, уравновесен, хармоничен и обичащ децата човек. Исках да бъда като нея. Днес вече сме колеги – изминалите четири години работихме в един випуск и това беше много сантиментално за мен“, посочва тя. И добавя, че за нея е огромна чест да работи в училището, от което поема своя път, да възпитава и предава знанията, които е усвоила за първи път в същите класни стаи.

Отбелязва, че и други учители са оставили ярък отпечатък в съзнанието ѝ и е чудесно, че ги среща отново, изправена до тях като горд техен възпитаник и продължител на заветите им.

Започва обучението си с голямо желание, но признава, че докато следва в университета, е мислила да се откаже. След като в III курс си дава почивка, защото създаването на семейство е на дневен ред, си мисли, че няма да се върне обратно към същата специалност.

„Но съм щастлива, че реших да го направя след близо тригодишна пауза, с малко дете и в нов град. Реших да се завърна в друг университет към това, към което ме е теглило сърцето, а именно началната педагогика. Детето ми също беше голяма мотивация и не позволих на проблемите да ме откажат“, споделя събеседничката ми.

След завършването в университета се чувства по-отговорна, по-мотивирана и дори по-подготвена за това, което ѝ предстои.

„Не беше лесно, но със сигурност си заслужавах. Помня, че не можех да повярвам, когато разбрах, че съм взела успешно и последния изпит. Благодарая за подкрепата на

Да носиш началната педагогика в сърцето си

За учителката в Първо ОУ „Христо Ботев“ в Търговище Димана Найденова всяка победа на възпитаниците ѝ е и нейна

семейството ми, няхахме търпение да получа служебната бележка, че съм семестриално завършила. Съпругът ми пропътува 400 км, за да я вземе и да имам шанс веднага да кандидатствам за работа“, разказва с усмивка Найденова.

Първата ѝ година като учител в целодневно обучение не е лесна. „Първите дни и седмици са в съзнанието ми като вихрушка от събития, емоции, драми, смях и сълзи. Имам чувството, че колкото първокласниците бяха стресирани от промяната и новата обстановка, аз бях двойно по-притеснена. Въпреки подготовката, практиките и стажата от университета да се изправиш за пръв път сам пред 25 деца, се оказа нелека задача“, припомня си учителката.

За изминалите 4 години тя и децата израстват заедно. „Те нямат идея на колко неща ме научиха – да бъда по-търпелива и по-строга, когато е нужно, да пазя себе си, за да мога да опазя и тях след това. Че не трябва да минава нито ден, в който да не сме се прегърнали или усмихнали едни на други. Колкото и много да изглеждат тези 4 години, като се обърна назад, ми се струват като ден“, споделя Найденова.

За адаптацията в преподаването помага и наставническата програма на училището. И през четирите години има назначен наставник – класният ръководител, с който работи в екип. „Тя беше неотлъчно до мен, когато имах нужда, подкрепяше ме във всяко начинание и предизвикателство. Получила съм съвети, в които ще се вслушвам през целия си път в професията“, подчертава преподавателката.

Колегите, с които се запознава при посрещането си на работа, също я примат и радушно ѝ помагат да се ориентира в обстановката. „Те са повече от колеги за мен – те

са истински приятели“, отбелязва Найденова.

Преди няколко месеца изпраща първия си випуск като учител в целодневно обучение. „Беше емоционална и трогателна раздяла както за децата, така и за мен. Ще ми липсват много, но сме си обещали, че срещите ни из училището ще продължават. Четирите години, които прекарахме заедно, бяха наситени с всякакви емоции. Не бяха много „лесен“ клас, но не бих заменила времето, прекарано с тях, с нищо друго“, категорична е събеседничката ми.

Надява се, че е научила децата на много повече от учебния материал – да бъдат отговорни и добри хора, да уважават другите, да бъдат честни, съпричастни, да не се страхуват да задават въпроси, да мислят самостоятелно и да вярват в себе си и във възможностите си, да приемат грешките като възможност да развият.

„Знанията са важни, но те са само част от образователния процес. Ако след тези четири години са запазили любопитството си към знанието, ако са станали малко по-уверени, по-добри и по-отговорни към себе си и към хората около тях, тогава съм изпълнила най-важната част от своята работа“, подчертава Найденова.

Сред най-милите ѝ спомени е как всеки ден след края на часовете няколко деца се показват от вратата на класната стая, за да я посрещнат с прегръдка, усмивка или любия въпрос: „Ще излезем ли да играем?“.

„Всеки ден с нетърпение да очакват появата ми, да започват веднага да споделят, да разказват, да обясняват как е минал досега денят им – тези дребни знаци на привързаност пълнят и до днес сърцето ми“, споделя с усмивка събеседничката ми.

Нейни любими моменти са и с децата

извън училище – екскурзии, посещения на музеи, работилници, прожекции, където ги вижда в неформална обстановка, по-отпуснати и различни. Вълнуващо преживяване като за сбогуване е и летният лагер след завършването на IV клас, на който част от възпитаниците ѝ преживяват нови моменти заедно.

„С усмивка си спомням как децата са ме разсмивали, когато изобщо не ми е било до смях, как са успявали да оправят настроението ми, когато съм имала лични или професионални проблеми, как са разчитали във всеки момент на моята подкрепа и защита, как са се грижили за мен“, споделя още Найденова.

Подчертава, че децата я научават на много. Осъзнава например, че трябва да гледа на живота с любопитство. „Възрастните понякога забравяме да забавим темпото, да се наслаждаваме на живота и да се радваме на малките неща“, отбелязва учителката.

Учи се и на търпение, както и да търси различен път и подход към всяко дете. Разбира, че спечели ли доверието и обичта на децата, и най-трудният урок ще бъде научен, и най-сложната задача ще бъде решена.

През изминалите 4 години натрупва опит и увереност пред децата. За това помага и решението на ръководството да ѝ даде да преподава часове по английски език на ученици от II до IV клас. „Чрез срещата си с още повече ученици самата аз усъвършенствах уменията и подхода си към всяко дете“, посочва Найденова.

Подходът ѝ също се променя. В началото играе ролята на приятел, но осъзнава, че това не е добра стратегия. „Трябва да се спазва здравословна дистанция. Учениците трябва да знаят, че съм там за тях, че ще ги подкрепя, когато имат нужда, но и че съм човекът, който стои пред тях, и моята дума трябва да се слуша“, казва учителката.

Всяка година участва в различни обучения – организирани от училището или в които се записва сама. „Всяка година надвишавам необходимите академични часове и брой кредити, но това в никакъв случай не ми тежи – точно обратното. Амбицирам се да науча повече, да прилагам различни методи в работата си“, посочва събеседничката ми.

Обученията най-често са свързани с мултимедийната грамотност, с навлизането на технологиите в процеса на обучение, използването на изкуствения интелект, как работят и могат да се прилагат различни онлайн ресурси и образователни приложения, какви методи и средства могат да се използват, за да бъде обучителният процес по-успешен и привличащ вниманието на учениците.

„В наши дни децата са заобиколени от технологии, пълнота и разнообразие. И трябва да можем да им предложим нещо също толкова запомнящо се“, смята учителката.

За финал споделя, че с нетърпение очаква да се запознае с новите си ученици наесен, както и да посрещне още много випуски с усмивки и обич в годините напред. „Интересно ми е да опозная всяко дете, да разбера как размишлява, какво го вълнува, кои са силните му страни и върху какво трябва да работим по-усърдно заедно“, завършва Найденова.

Късометражният филм „А може би...“ на киношката „Братя Люмиер“ към ЦПЛР – Общински детски комплекс, Варна, спечели три отличия на петото издание на Националния конкурс за късометражно игрално кино „Ученически кинофест“ – Стара Загора, 2026 г. Лентата е отличена с наградите за режисура, за най-добра мъжка роля за Константин Николов и с наградата на младежкото жури за най-добър филм. Успехът е повод да разговаряме с ръководителя на школата г-р Елица Матеева – театровед, кинокритик, преподавател и изследовател, която вече осем години доказва, че киното може да бъде не само изкуство, но и възпитание.

Диляна КОЧЕВА

Киното не започва с камерата. То започва с историята“, разказва за „Аз-буки“ ръководителят на „Братя Люмиер“ д-р Елица Матеева. В тези думи като че ли е събрана философията на киношката, която тя създава през 2018 г. „При мен децата идват не за да снимат клипове, а за да се научат да наблюдават хората, да разбират света около себе си и едва след това да разкажат своята история чрез езика на киното“, обяснява моята събеседничка.

Идеята за сформирането на школата се ражда в момент, в който самата тя е изправена пред професионален избор.

„Точно тогава се чудех дали да остана във Варна, или да замина за София. Имаше предложение, което ме караше сериозно да се замисля. Но аз съм пето поколение варненка и много обичам града си. Вместо да си тръгна, вдигнах телефона и се обадах на тогавашния директор на Общинския детски комплекс. Казах само: „Имам една идея“, спомня си Матеева.

За времето си предложението е необичайно, защото киношколи в системата на извънкласното образование в страната, като цяло, почти няма. От друга страна, по това време в комплекса във Варна вече работят множество театрални, музикални и танцови школи и Матеева не вижда смисъл да се създава още една такава форма, въпреки че именно театърът е първото ѝ професионално образование.

„Завършила съм специалността „Театрознание“ и съм специализирала „Режисура“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“. Можех спокойно да направя театрална школа, но си казах – защо да не предложим нещо различно. По това време във Варна се занимавах активно с кино, като организирах кинолектории, фестивали и прожекции. Така се роди идеята за киношката“, обяснява тя. Още тогава тя избира и името – „Братя Люмиер“, в чест на пионерите на кинематографа.

За нейна най-голяма изненада интересът към новата форма надхвърля и най-смелите ѝ очаквания. В първата група се записват близо 70 деца. „Имаше любопитство, имаше желание и това много ме зарадва“, разказва ръководителката на „Братя Люмиер“.

Днес част от първите възпитаници вече се занимават професионално с кино, а други са студенти в НАТФИЗ и други висши училища, свързани с киното, фотографията или театъра.

„Тези деца вече поеха по своя професионален път. Някои учат екранни изкуства: операторско майсторство, фотография, режисура, анимация. Сега чакам новите надежди“, казва тя.

Началото обаче далеч не прилича на филмова приказка. Няма снимачна техника. Няма професионални камери. Няма осветление.

„Казаха ми: „Ще снимате с телефоните“. Никога няма да забравя първия си оператор. Това беше едно прекрасно момче от Русия, което си беше донесло собствена камера. Аз вървах отпред, а той непрекъснато ме следваше и снимаше“, връща се назад във времето Матеева. Но вместо липсата на техника да стане оправдание, се превръща в стимул както за младежите, така и за ръководителя им.

„Аз съм повече теоретик и в началото си казвах – какво ли ще правим с тези деца. После започнах сама да се уча. Научих се да снимам. Научих се да монтирам с професионална

Киното не е „TikTok“

Школата „Братя Люмиер“ към ЦПЛР – ОДК, Варна, възпитава млади творци, които знаят какво искат и как да го постигнат

Снимки ЦПЛР – ОДК, Варна

По време на репетициите

Константин Николов с наградата за най-добра мъжка роля

Заниманията в школата са винаги интересни

Д-р Елица Матеева

програма. Човек винаги може да се научи, ако е любопитен“, споделя моята събеседничка. Именно това любопитство се превръща в основен принцип на киношката, където уроците не започват с камерата, а с белия лист.

„Учим ги какво е анотация, как се пише синопсис, какво представлява treatment, как постепенно се стига до сценария. Не очаквам всички да станат велики сценаристи, но искам да разберат как се изгражда една история.“ След това идват режисурата, операторската работа и монтажът.

„Монтажът не е просто нареждане на кадри. Това е филмът в действие. Именно там можеш напълно да промениш разказа на историята, която вече си заснел“, разказва Матеева.

Обучението в киношката включва дори филмова критика, което е доста необичайна дисциплина за младежка извънкласна школа.

„Искам децата да разберат, че и човекът, който анализира киното, носи огромна отговорност. Днес често си мислим, че няколкостотин знака в социалните мрежи са

критика. Не са. Истинската критика също е сериозна професия“, обяснява тя. Признава, че академичният подход понякога изненадва родителите и колегите: „Получавам бележки, че подхождам прекалено сериозно, но вярвам, че всяко изкуство трябва да се изучава сериозно. И това е така не защото всички ще станат професионалисти, а защото изкуството възпитава характер.“

Според нея киното учи на много повече от технически умения. То учи на търпение, на постоянство и на уважение към труда. „Лесни неща няма. Ако искаш истински да правиш изкуство, трябва да си готов да положиш усилия“, категорична е тя.

А колкото до това как се обучават съвременните деца в новото време, в което всичко получаваме наготово, Матеева ми отговаря кратко и точно: „Киното не е TikTok“.

Разбира се, това в никакъв случай не означава, че часовете преминават в сухи лекции. Напротив, точно обратното. Теорията винаги намира своето практическо продължение. Младежите снимат, играят, експериментират, грешат и започват отначало. Така се раждат и филмите на школата – без шум, без гръмки заявки, но с много работа зад кадър.

Последният успех също започва по този начин. Всъщност Матеева дори не планира да участва в тазгодишното издание на Националния конкурс за късометражно игрално кино „Ученически кинофест“ – Стара Загора, 2026 г.

„Бях решила да пропусна. Тази година съм на половин щат в ЦПЛР – ОДК, приключих докторската си дисертация, преподавах в Бургас, а паралелно бях и член на комисия към Националния филмов център, където трябваше да оценя повече от 120 проекта за иг-

рално кино. Казах си, че просто няма да имам време“, разказва тя. Но след като получава обаждане от ръководството на ЦПЛР – ОДК във Варна и от организаторите на Конкурса, решава да участва. В този момент с учениците ѝ нямат нито готова идея, нито много време. Точно тогава решава да предложи на десетокласника Константин Николов, който мечтае за актьорската професия, да се включат в Конкурса. Първоначално двамата подготвят текст по романа „Сънища с влакове“, за да може ученикът да развие сценичното си присъствие. Междувременно обаче Конкурсът обявява темата „Его“.

„Започнах да мисля как това, което вече репетираме, може да се пречупи през темата на конкурса. Постепенно се роди новата история“, казва тя.

Така се появява Робърт – петнайсетгодишно момче, което всички определят като егоист. Попада в кабинета на детски психолог. Докато слуша разказа му, специалистът постепенно започва да се съмнява не в детето, а в самия себе си.

„Докторът си казва: „А може би и аз съм егоист. Толкова години работя с деца, че вече понякога не ги чувам истински“. Именно там се срещат двете истории“, разказва Матеева.

Филмът е заснет почти изцяло в сградата на Общинския детски комплекс. Коридорите се превръщат в снимачна площадка, кабинетът – в кабинет на психолог, а самата Матеева влиза в ролята на психолога. Целият филм е заснет в рамките на два неделни следобеда.

„Работихме страшно бързо. Аз обичам нещата да отлежават, да има време за размисъл, затова не бях напълно доволна от резултата. Отидохме на конкурса без особени очаквания“, обяснява моята събеседничка.

Изненадата идва по време на церемонията. Първо прозвучава името на Константин Николов за наградата за най-добра мъжка роля. След това идва отличението за режисура и накрая – наградата на младежкото жури за най-добър филм.

„Това вече съвсем не го очаквахме“, спомня си емоционалния момент тя. След церемонията при нея идват родителите на Константин и ѝ казват: „Ние не знаехме, че той може това. Не сме го виждали такъв“. „Беше ми много приятно, защото понякога именно изкуството показва на родителите едно различно лице на собственото им дете.“ Тя вярва, че именно това е истинската мисия на киношката. Не е важен броят на наградите, броят на участията във фестивалите, а промяната, която настъпва в учениците.

„Децата при мен споделят много. Понякога повече, отколкото възрастни. Когато работиш с тях честно и с уважение, те започват да ти се доверяват. А това доверие после се вижда и във филмите“, завършва тя.

Как архитектурата може да образова

Над 10 години „Детска архитектурна работилница“ на арх. Магдалина Ръжева и арх. Николай Давидков изгражда отношение към средата

„Бих искала да живея в дом, който е естествено продължение на мястото, в което се намира – с много светлина, връзка с природата и пространство, което не е претрупано, а дава свобода. Харесвам архитектура, която не се стреми да впечатлява на всяка цена, а създава усещане за спокойствие и хармония. За мен добрият дом е този, в който човек се чувства добре всеки ден, а не само когато го погледне отвън“, описва идеалното място арх. Магдалина Ръжева.

Всеки от нас вероятно има представа или дори конкретна идея за своя дом. Нерядко идеите се осъществяват, поне що се отнася до личните ни пространства. Обществената среда обаче, градовете, улиците и сградите, парковете, училищата и детските градини, институциите, заведенията, театрите и галериите – цялото пространство, в което преминава животът ни, въздейства, възпитава, създава усещания и изгражда модели.

Петя НИКОЛОВА

Архитект Магдалина Ръжева и арх. Николай Давидков основават сдружение „Детска архитектурна работилница“ в края на 2011 г. Оттогава до днес всяка събота в сградата на Съюза на българските архитекти в София се провеждат занимания с деца. Защото „архитектурата може да бъде прекрасен инструмент за образование и за развиване на отношение към средата още от най-ранна възраст“. И защото „градът не е просто фон на всекидневието ни – той влияе върху начина, по който общуваме, играем, учим и се чувстваме. Днешните деца ще бъдат хората, които утре ще вземат решения за нашите градове – като архитекти, инженери, учители, лекари, предприемачи или активни граждани. Затова е важно още сега да развият наблюдателност, критично мислене и чувствителност към качеството на средата“.

Думите са на арх. Ръжева, с която „Аз-буки“ разговаря. Впечатлени от дългогодишната дейност на Сдружението, от богатата и редовна програма, която развиват, създавайки устойчив модел на архитектурно образование за деца, потърсихме Магдалина, за да ни разкаже как го правят и защо продължават.

„Нашата цел никога не е била да подготвяме бъдещи архитекти. Ако някое дете избере тази професия, това би било чудесно, но не е основната ни мисия. По-важно за нас е децата да изградят отношение към средата, в която живеят. Архитектурата е само средството, чрез което учим на много по-широки умения – работа в екип, анализ, творчество, търсене на решения и отговорност към общото пространство“, казва арх. Ръжева.

Само няколко примера от дейността на „Детска архитектурна работилница“ са достатъчни, за да потвърдят думите на Магдалина. Въпросът е, че е много трудно да се избере. Архивът с проведени събития на сайта на Сдружението е много богат, а заниманията са изключително разнообразни и провокират любопителния читател да се запознае с всяко от тях. Вижте само някои от заглавията им: „Павилион за сладолед“, „Къщи над вода“, „Архитектура и кино – „Междувъздушни войни“, „Направи си мост“, „Модел на фар“, „Космическа станция на бъдещето“, „Къщата на Мечо Пух“...

Освен това разполагат с невероятна поредица от интерактивни карти, озаглавена „10 архитектурни загадки за деца“. В нея визуално и на достъпен език се обясняват основни понятия от областта на архитектурата, строителството, градското планиране и дизайна. Научават се факти като например, че сградата на 127. СУ „Иван Николаевич Денкоглу“ в София – едно от най-старите училища у нас, е проектирана от арх. Чавдар Мутафов, изучавал инженерство и архитектура в Мюнхен, в стила Баухаус, пренесен през 30-те години у нас от Германия.

Това са книжки за деца на възраст от 6 до 12 години – истински разходки по знакови улици и сгради на София и Пловдив. Докато

Снимки Сдружение „Детска архитектурна работилница“

Децата пресъздават идеите си по време на работилниците

Момент от заниманието при крепостта Хисарлъка в Кюстендил

търсят отговорите на поставени творчески задачи, малките изследователи научават любопитни факти за града и прилагат знанията си от училище. Книжките-карти са създадени по авторска концепция на архитектите Магдалина Ръжева и Анна Калинова от „Детска архитектурна работилница“ и с финансовата подкрепа на „Гъте институт България“, Общинска фондация „Пловдив 2019“, СП „Култура“ на Столична община. Достъпни са и могат да се заявят от всеки.

Заниманията в „Детска архитектурна работилница“ засягат широк спектър от теми и обикновено започват с кратко въведение. Разказват се интересни истории, показват се примери от България и света, снимки, кратки видеа. След това идва и най-важната част – децата сами да започнат да проектират и да изграждат идеите си. Работи се основно с триизмерни макети, които според архитектите помагат да се разбере най-лесно пространството. Използват се разнообразни материали – картон, велпепе, дърво, глина, също и рециклирани.

„Работилниците ни имат голям успех. За лятната си програма в София тази година избрахме тема, вдъхновена от лятото и водата, която да провокира въображението на децата. Създавахме плаващи градове, подводни светове, фантастични къщи и домове, разположени върху вода. Всяко дете търсеше свое решение как архитектурата може да се адаптира към различна природна среда.

Приятно ме изненада, че въпреки началото на лятната ваканция интересът е много голям“, споделя арх. Ръжева.

Но освен редовната лятна програма Сдружението организира и работилници на открито. Вярват, че архитектурата се учи най-добре в самия град.

„Миналата година реализирахме проекта „Градски пътешествия за малки архитекти“, финансиран по Програма „Култура“ на Столична община. В рамките на три интерактивни работилници децата изследваха архитектурното наследство на София, като се запознаха с Античността, Средновековието и модернизма“, обяснява Магдалина.

Всяко събитие се провежда на емблематично място в града, където участниците наблюдават архитектурата на място, а след това създават свои модели, колажи и творчески проекти. По този начин градът се превръща в истинска класна стая, а децата изграждат потясна връзка с неговата история и културно наследство.

Едно от последните събития е свързано с представяне на „Детска архитектурна работилница“ на фестивала „Хисарлъка Experience“ в Кюстендил. Поканата е отправена от Съюза на архитектите в България – дружество Кюстендил. Работилницата се провежда сред самата крепост Хисарлъка, което прави преживяването още по-вълнуващо.

„Разговаряхме как са били изградени

крепостите, защо стените са толкова дебели, каква е ролята на кулите, арките, зъберите и смесената зидария. Говорихме и за това как релефът и природата определят архитектурата. След това всяко дете строи собствен модел на крепост. Получиха се напълно различни решения – всяко със своя логика и характер. Именно това е най-хубавото – няма един правилен отговор“, разказва арх. Ръжева.

Според нея днешните деца са различни от поколенията, в което тя е израснала, защото възприемат информация много по-бързо и са свикнали с огромно количество визуално съдържание. Същевременно имат по-голяма нужда да работят с ръцете си, да строят, да докосват материалите и да преживяват пространството реално, а не само през екрана. И когато им дадеш тази възможност, се потапят изцяло в процеса.

„Това, което най-много ме впечатлява, е свободата, с която мислят. Докато възрастните често търсят „правилното“ решение, децата нямат този страх. Те експериментират, задават въпроси и лесно променят първоначалната си идея, ако открият по-добра“, споделя тя.

Екипът от архитекти и студенти на Сдружението подкрепя любопитството, защото то е началото на всяко учене. Убедени са, че когато едно дете започне да задава въпроси – защо улицата изглежда така, защо сградите са различни, какво прави едно място приятно, то вече мисли като изследовател. И това се стремят да развиват.

„Въображението не е противоположност на знанието. Напротив – то е начин знанието да бъде приложено творчески“, казва арх. Ръжева.

И макар че изкуственият интелект подпомага анализа, визуализацията и генерирането на идеи, спестява време и разширява възможностите, според Магдалина архитектурата се нуждае и от човешки решения.

„Тя не е само създаване на изображения. Тя е разбиране на хората, мястото, културата и контекста. Тези решения продължават да бъдат човешки. Затова вярвам, че ролята на архитекта няма да изчезне, а ще стане още по-важна – като човек, който умее да задава правилните въпроси и да взема отговорни решения“, казва тя.

Връща се и усещането за дом и място: „Домът не е просто пространство. Той е свързан със спомени, миризми, светлина, звуци, хора и преживявания. Това са неща, които не могат да бъдат генерирани от алгоритъм. Колкото повече технологиите навлизат в живота ни, толкова по-важно става да запазим връзката си с реалната среда. Именно затова смятам, че архитектурното образование за деца става още по-необходимо“.

Към факта, че архитектурата е трудна професия, Магдалина добавя и това, че носи особената отговорност на взетите решенията, които остават за десетилетия и влияят на живота на много хора. Според избралите я за своя професия обаче нейната красота е в това, че е изключително комплексна – архитектът трябва едновременно да мисли творчески, технически, икономически и социално.

А специално за архитекта Магдалина Ръжева работата в „Детска архитектурна работилница“ се оказва изключително вдъхновяваща. Тя ѝ дава безценен урок – да гледа на пространството с нови очи, да задава повече въпроси и да не приема, че съществува само едно правилно решение.

„Децата мислят свободно и често намират решения, които възрастните дори не биха си позволили да предложат. Те ми напомнят колко е важно да не губим любопитството си“, споделя тя.

„Не изпускайте влака!“

Това съветва младите си колеги Нобелов лауреат, участвал на срещата в Линдау

Анна Пранчева работи като химик в Института по полимери към Българската академия на науките в научно направление „Полимерни биоматериали“, лаборатория „Функционални и наноструктурирани полимери“. Тази година тя участва в юбилейната, 75-а среща на Нобелови лауреати с млади учени в Линдау, Германия. В рамките на срещата млади учени имат възможността да чуят лекции на някои от най-изтъкнатите носители на Нобелова награда.

През 2024 г. се дипломира като бакалавър в специалност „Химия“ към Факултета по химия и фармация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През юли завършва магистърската програма по „Биомедицинско инженерство“ в Химикотехнологичния и металургичен университет – София, Факултет по химично и системно инженерство. До момента е съавтор в пет научни публикации в престижни международни издания. Получила е награда за най-добър устен доклад от 16-ата научна сесия „Младите учени в света на полимерите“, 2025 г. През март тази година е отличена с наградата за изявен млад учен в областта на полимерите „Проф. Иван Шопов“ на Съюза на химиците в България. В конкурса тя участва с една научна статия, публикувана през 2025 г. в престижното списание Journal of Polymer Science, фокусирана върху разработването на нови наноконструкции, получени на основата на катионни полимерни мицели и протеолитичния ензим саратиопептидаза, покрити с хиалуронова киселина.

Зина СОКОЛОВА

Анна Пранчева от малка се интересува от наука. Чете детски енциклопедии, гледа научнофантастични филми, които разпалват въображението ѝ. За това допринася и цялото ѝ семейство, които са лекари и науката ги привлича. Имат и много други интереси.

Първоначалното ѝ желание е да кандидатства стоматология. Но за щастие, не я приемат. Влиза химия и вече в университета, още повече се запалва към тази научна област, а впоследствие – и към полимерите. Химията я очарова със своята необятност – тя е навсякъде около нас и не е концентрирана в едно нещо. Човек може да се занимава с органична химия, физикохимия, неорганична, биохимия и така нататък. Полимерите също позволяват изследвания в широк диапазон.

„Може би това ме спечели. А и докато следвах, се запалих по заниманията с полимери. През 2022 г. започнах работа в Института. Колегите бяха много внимателни и винаги и ми помагаша.“

Тя разработва наноносители – полимерни мицели за натоварване на лекарствата, със своя ръководител – главен асистент

Катя Каменова, под ръководството на член-кореспондент проф. Петър Петров. Това представляват структури, които се самоорганизируют в селективен разтворител, като след формацията им те могат да бъдат натоварени с различни видове лекарства, контрастни вещества, биологично активни вещества, както и ензими. Този тип структури се наричат полимерни мицели и се използват за пренос на различни лекарства в тялото. Това е основното приложение на полимерните мицели, тъй като много често лекарствата са водонерастворими, хидрофобни и по-трудно стигат до целеви клетки, обяснява младият учен.

„Преживяното в Линдау беше невероятно – казва тя. – На срещата имаше над шестстотин човека. Можехме да си изберем обяд или разходка с някого от Нобеловите лауреати. Избрах обяд с Жан-Мари Лен, което ми даде повече възможности да поговоря с него и да му задавам въпроси. Разговорът с учен от неговия ранг за бъдещето на химията, като цяло, и нейната философска страна беше изключително вдъхновяващо. Един от съветите, които той отправи към младите учени, беше: „Не изпускайте влака!“. Тоест да сме наблюдателни и да разпознаваме онези фини детайли, които често остават скрити, но опитът е показал, че точно те водят до значими научни открития. Защото понякога експериментите се обърват и излиза нещо, което според нас не е добре,

но точно това може да е всъщност някакво откритие. Той ни каза, че науката е точно това – да задаваш въпроси.“

От целия престой на Анна най-силно впечатление ѝ прави колко приятелски са настроени Нобеловите лауреати към младите си колеги.

„За нас те са недостижими звезди, които почитаме – подчертава Анна. – Но когато си говориш с тях, разговорът минава много приятелски. Всичко е много спокойно. Те ни приемат като равностойни колеги. И са много ентусиазирани да им задаваме въпроси, да си говорим. На тях също им е приятно.“

Нобеловите лауреати общуват с младите учени с интерес и са готови да споделят с тях опита си. Възможността да обсъждат с тях научни теми, както и личния път на един учен, е безценна, казва за участието си в 75-ата среща с Нобелови лауреати Анна Пранчева. По време на събитието се провежда и символично приемане в престижната международна общност на Lindau Alumni.

Анна е много довольна, че успява да посети интердисциплинарната среща, каквато има всяка година. Сега тя включва химия, физика, биология и медицина. Интересно ѝ е да чуе и неща от други научни сфери. Другият гвоздеи в програмата са т.нар. пленарни лекции, които изнасят Нобеловите лауреати.

В Линдау добре са представени и жените

учени. На лекцията на Каталин Карико, която печели Нобелова награда за медицина през 2023 г., има панелна дискусия, която не е насочена стриктно към науката, а към живота на Нобеловите лауреати. На жените учени редовно се задават въпроси как успяват и с научните си, и със семейните си ангажименти. Много от тях отговарят, че в началото повече са се притеснявали дали ще успеят, но с времето свикват да се справят с разнородните си задължения.

Като най-голямо предизвикателство в работата си отчита факта, че понякога експериментите не се получават. Дават различни резултати и трябва да бъдат повтаряни няколко пъти, защото човек не знае на кои да вярва. Понякога по този начин се откриват и нови неща, които учените не са очаквали.

„Този тип носители, които ние изследваме – полимерните мицели, са доста нова тематична сфера – казва младата изследователка. – В Линдау, като чуех за какво се занимавам, казваха, че това е много модерно. Но вече има приложения на такива полимери в практиката. Това, с което ми предстои да се занимавам, е моята дисертация.“

Анна Пранчева набляга на факта, че в момента в Института има много практиканти, и се надява тя и нейните колеги да успеят да мотивират някои от тях да продължат професионалното си развитие в сферата на науката.

Снимка: Личен архив

Анна Пранчева по време на срещата в Линдау

Камъни, метеорити и химични експерименти оживяват в Южния парк

Камъни от Южния парк, метеорити, древни минерални пигменти, химични експерименти, игри с цветове и изработване на слайм* ще са част от научните приложения, които очакват посетителите на фестивала „Моята София. Младите с каузи“. Петото издание на младежкото събитие се провежда на 14 и 15 август в пространството на Sofia Summer Fest в Южния парк.

Фондация „Красива наука“ показва на деца и младежи, че науката може не само да бъде наблюдавана, но и докосвана, изследвана и дори отнесена въкъщи.

През двата фестивални дни геологът Теодора Билярска от Музея по минералогия, петрология и полезни изкопаеми на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ води участниците по дългия път на камъните – от земните дълбини до поляните на Южния парк.

Посетителите могат да разгледат оформени от природата камени цветя, запознават се с минерали, използвани от древността като пигменти, докосват се до метеорити и тексти. За най-малките е подготвена работилница, в която могат да изработят любимо съзвездие от скъпоценни и полускъпоценни камъни.

На 14 август гл. ас. д-р Надежда Ангелова от Факултета по химия и фармация на Софийския университет демонстрира как свойствата на различни вещества могат да бъдат изследвани чрез опити. Участниците проверят дали те горят, привличат ли се от магнит и разтварят ли се във вода.

На следващия ден Камелия Митева от „Био игри“ разкрива тайните на цветовете. Децата смесват и разделят, научават какво представлява цветът и могат да отнесат със себе си собственоръчно обогатени салфетки. Предвидено е и изработване на слайм с обикновени домакински материали, чрез което участниците се запознават с научното обяснение за необичайните му свойства.

Научната програма е част от по-мощното пето издание на „Моята София. Мла-

дите с каузи“, което събира музика, спорт, изкуство, предприемачество и инициативи с обществена значимост. Сред основните теми тази година са осигуряването на бездомни животни, здравната превенция и превенцията на зависимостите.

Във фестивала ще участват още „Музейко“, Столичната библиотека, „Академия за ВИЗИОНЕРИ“, културни, спортни и доброволчески организации. Предвидени са творчески работилници, спортни и танцови демонстрации, срещи с предприемачи и концерти на No More Many More, Scarlet и Ogi 23.

Програмата и през двата дни започва в 17 часа, а входът е свободен. Фестивалът се организира от Дирекция „Спорт и младежки дейности“ на Столичната община. **АЗБУКИ**

*Слайм е мека, разтеглива и лепкава желеподобна смес, с която децата си играят, като я мачат и оформят. Обикновено се прави от лепило и активизиращо вещество, а може да се оцветява и украсява с брокат или други добавки.

Съюзът на физиците в България и фондация „Еврика“ организират в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика национален конкурс за есе, който от 2025 г. носи името на проф. Никола Балабанов, за ученици и студенти на тема „Физиката за мен е...“. Над 200 участници от 45 средни училища и 21 студенти от 4 висши училища в три възрастови групи (VI – VIII клас, IX – XII клас и студенти) от 42 града показаха задълбочени познания по физика. Поради големия брой есета, които заслужават да бъдат отличени, журито реши за I, II, III място и за поощрения да бъдат класирани по няколко есета. Дадени са 5 поощрения и 1 специална награда за VI – VIII кл.; 6 специални награди за IX – XII кл., както и 2 специални отличия – за отборно представяне на СУ „Хаджи Мина Пашов“ – Сливен, с научни ръководители Пенка Василева и Анета Стоянова и на СУЕЕ „Св. Константин-Кирил Философ“ – Русе, с научен ръководител Румяна Георгиева.

Мегиен партньор на форума е Национално издателство „Аз-буки“.

По традиция вестник „Аз-буки“ публикува отличените творби.

„Слънчев ореол“ от Владислав Маринов – I курс, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Физиката за мен е както полет на птица*

Карина-Цветелина Хамамджиян – IV курс, III място
специалност „Педагогика на обучението по български език и география“
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Велико Търново
Научен ръководител – доц. д-р Тамара Драганова

Физиката често се представя като точна наука. Тя е с ясни правила, формули, закони и решения, които имат само един верен отговор. Но между уроците и задачите остава нещо недоизказано, нещо интуитивно и тайнствено. И това е начинът, по който съществува извън учебника и влиза в живота ни, без да пита дали сме готови да я разберем.

С времето започнах да усещам физиката не като знание, което трябва да овладея, а като среда, в която живея. Открих я на места, които правят деня ми по-красив. Във въздуха, който се движи, в светлината, която променя цветовете на деня. Има я в тишината преди движение и в самото движение. Понякога я разпознавам в моменти, които не изглеждат научни. Например, когато нещо се задържа, забавя или променя посоката си без видима причина.

Физиката за мен никога не е била формула, която да решавам с увереност. По-скоро е била нещо, което ме заобикаля, движи ме, носи ме, но често без да разбирам напълно как.

Ако трябва да дам образ на физиката, той за мен е полет на птица. В него няма видима формула, но има безупречна точност, простор, светлина и свобода. Птицата се издига и се носи, без да се бори със света около себе си, а като го използва – въздуха, теченията, цялото пространство.

Понякога маха с криле, понякога просто се оставя да бъде носена, сякаш знае кога е време за усилие и кога – за доверие. В полета на птицата има свобода, но тя не е безгранична. Съществува в рамките на закони, които не се виждат, а се усещат. Гравитацията не изчезва, въздухът не става по-мек, но просто

птицата се е научила как да живее в този свят, без да му се противопоставя. Толкова безценен урок! Затова полетът ѝ ми напомня, че физиката не е пречка, а условие и необходимост за живот. Не е нещо, което ни ограничава, а нещо, което, когато бъде усетено, ни позволява да се движим напред и нагоре, да се развиваме и надграждаме, да предвиждаме и търсим изход.

Понякога се усещам като птица в теченията на живота. Водена съм ту от избор, ту от обстоятелства. Птица, която обича морските изгреви, когато въздухът е лек и солен и всичко започва отначало. Но и планинските залези, тежки и бавни, когато денят се сгъва в тишина. Обичам сребърното блестене на снега въпреки студа, защото знам, че под него вече се подготвя жълтият минзухар. В тези промени, в тези преходи усещам физиката най-ясно – като ритъм, като мелодия, като ред, който не обещава лесен път, но обещава смисъл. Тя ми напомня, че движението невинаги е бързо, посоката невинаги е ясна, но светът се подчинява на закони, които ни носят напред дори когато още не знаем какъде.

Всички сме виждали как пада перо. Бавно, колебливо, сякаш не иска да стигне до земята. Винаги ми е изглеждало като подарък – нещо малко, което идва точно когато имаш нужда да повярваш. За едни е знак, че са на прав път! За други може да е просто намигване от някогаш там, горе! Не знам кое е вярно! Знам само, че и в този тих момент физиката е тук... Тя е в движението, във въздуха, във времето, в пространството, в нас, което позволява на перото да стигне точно до теб.

Науката на оцеляването*

Мария Каранванова – IV курс, III място
специалност „Педагогика на обучението по български език и география“
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Велико Търново
Научен ръководител – доц. д-р Тамара Драганова

За много хора физиката е абстрактна наука, която се случва в далечни лаборатории като ЦЕРН. Но за мен, чрез статиите и анализите на „Българска наука“, тя е жива материя, в която българският ум има своето достойно и значимо място. Физиката е територия, в която границите изчезват, а единствената валута е силата на човешкия разум. Тя е едновременно личен път към разбирането на природата и колективен стремеж на нацията ни към знание и иновации. За мен физиката е Вселената, този живот, в който съм заобиколена от процеси, явления и обекти, които движат цикъла на живота. Физиката за мен е пътят към глобалните хоризонти, започващ в нас самите от личния хоризонт и виждане на света през обектива на физичните движения, явления, процеси, обекти и житейски мъдрости.

Когато мисля за физика, аз не мисля само за Нютон или Айнщайн. Списание „Българска наука“ често ми напомня за личности като академик Георги Наджаков, чието откритие за фотоелектретното състояние на веществата стои в основата на съвременната ксерокопирна техника. Това ме кара да осъзная, че физиката за мен е и национално самочувствие, а за България я определям като национален приоритет. Разбирането, че български открития са залегнали в технологии, които целият свят използва ежедневно, превръща науката от суха материя в източник на вдъхновение.

Тя ми показва, че няма „малки“ нации в науката, а само големи идеи.

Една от най-възбуждащите теми в българското научно пространство е участието на България в космическите изследвания. Физиката за мен е науката, която ни позволи да изпратим двама космонавти в орбита и да създадем апаратура, която и до днес работи на Международната космическа станция. Когато чета за българските прибори за измерване на радиацията в Космоса, аз разбирам, че физиката е нашият прозорец към Вселената. Тя ни позволява да преодолеем земното притегляне и да изследваме на открития Космос. За мен физиката е Вселената, Космосът, но и моят живот в квартала, в града и там, където работя и ежедневно творя чрез законите на физиката и живота!

В съвременните статии на научните платформи у нас често се подчертава ролята на физиката в решаването на екологичните проблеми. За мен физиката е науката на оцеляването. Разработването на нови материали, изследването на възобновяеми енергийни източници и разбирането на атмосферните процеси са задачи, които стоят пред днешните физици. Тя ме учи на критично мислене и на това, че всяко технологично решение трябва да бъде в хармония с природните закони. Физиката не е само за миналото, а тя е проект за бъдещето – за един по-чист и по-технологичен свят!

Мост между мечтите и реалността*

Невсе Арнауд – I курс, III място
ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград
Научен ръководител – доц. д-р Пламен Пъчев

Физиката за мен е прозорец към безкрая. Тя е онзи тих глас, който ми нашепва, че светът не е хаос, а хармония от закони, взаимовръзки и скрита красота. Физиката не е просто учебен предмет, не е само формули и задачи – тя е начин на мислене, начин на виждане, начин на усещане на реалността. Тя е езикът, с който Вселената разказва своята история.

Още когато за първи път чух за Исаак Нютон и неговия Закон за гравитацията, бях поразена от простотата и величието на идеята – че една и съща сила, която кара ябълката да пада на земята, държи Луната в орбита около Земята. Тогавашно осъзнах, че физиката свързва малкото с голямото, земното – с космическото. Тя премахва границите между обикновеното и необятното.

Физиката за мен е вдъхновение. Тя ме научи да не приемам нищо за даденост, а да търся дълбочината зад повърхността.

За мен физиката е дисциплина, но и свобода. Дисциплина – защото изисква логика, точност, търпение и упоритост. Всяка задача е предизвикателство, което ме кара да мисля, да анализирам, да свързвам факти. Понякога се чувствам изгубена сред уравненията, но когато стигна до решението, усещането е неповторимо – сякаш съм открила малка истина за света. Тази радост от разбирането е най-голямата награда.

Но физиката е и свобода – свобода да си представяш невидимото. Да си представяш как електроните се движат около атомното ядро, как светлината пътува със скорост почти 300 000 километра в секунда, как звездите се раждат и умират. Когато гледам нощното небе, вече не виждам просто точки светлина. Виждам ядрени реакции, гравитационни сили, галактики, които се въртят в безкрайния

Космос. Виждам величието на законите, които управляват всичко.

Физиката за мен е и смирение. Колкото повече научавам, толкова повече разбирам колко много не знам. Тя ме учи, че знанието е безкрайно пътешествие. Учи ме да уважавам труда на учените, които са посветили живота си на търсенето на истината.

Физиката ме вдъхновява да бъда по-добър човек. Тя ме учи на търпение – защото не всяка задача се решава от първия път. Учи ме на постоянство – защото всяко откритие е плод на години труд. Учи ме на смелост – защото всяка нова теория започва като въпрос, който другите може би не разбират. И най-вече ме учи да мисля критично – да проверявам, да анализирам, да търся доказателства.

Тази наука ми дава мечти. Мечтая да откривам, да изследвам, да разбирам. Мечтая един ден и аз да допринеса с нещо, макар и малко, към огромната картина на човешкото знание. Защото физиката не е само минало и настояще – тя е бъдеще. Тя е технологиите, които използваме всеки ден. Тя е електричеството в домовете ни, интернет, медицинската апаратура, космическите мисии. Без физика светът ни би бил съвсем различен.

Физиката ме кара да вярвам, че всичко е възможно, когато има любопитство и труд. Тя ми показва, че зад всяко „как?“ стои отговор, който чака да бъде открит. И дори когато отговорът не е лесен, самото търсене е ценно. Защото в търсенето ние растем.

За мен физиката не е просто наука. Тя е страст. Тя е вдъхновение. Тя е предизвикателство и утеха едновременно. Тя е доказателство, че човешкият ум може да достигне до звездите, без дори да напуска Земята. Тя е мост между мечтите и реалността.

* Заглавията са на редакцията. Есета се публикуват със съкращения.

Да научиш езика на мама и тате в Лос Анджелис

Възпитаниците на Българското училище „Св. св. Кирил и Методий“ получават сертификат за двуезичност, признат и в американската образователна система

Антоанета НАЙДЕНОВА

Българското училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Лос Анджелис бе отличено от Асоциацията на българските училища в чужбина по случай своята 15-годишнина. Наградата бе връчена по време на годишната конференция на АБУЧ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Днес училището обучава близо 100 деца, има филиал в Ориндж Каунти и привлича ученици и извън Лос Анджелис чрез дистанционната си форма на обучение.

Началото е поставено с двайсетина деца и с желанието на група български семейства техните синове и дъщери да не губят езика на своите родители.

„Когато се преместих в Лос Анджелис, срещнах родители, които искаха децата им да учат български език. Така създадохме училището“, разказва пред „Аз-буки“ неговата основателка Живка Костова.

Днес в училището се обучават деца и младежи от 3 до 18 години. Към него има детска градина за деца над 3-годишна възраст, подготвителна група за 4 – 5-годишните и ученици от I до XII клас.

Българското училище „Св. св. Кирил и Методий“ отваря врати на 2 октомври 2011 г. По-късно Костова основава и Българо-американската културно-образователна фондация, към която функционира то. До миналата година тя е ръководител на просветното средище, а от началото на учебната 2025/2026 г. поема функциите на административен директор, като продължава да преподава. Новият училищен ръководител е Кристи Бенчева.

През годините броят на учениците постепенно се увеличава. От миналата учебна година училището има и филиал в известния като „квартала на богатите“ Ориндж Каунти, посещаван от над двайсет деца. Откриването му помага да бъде преодоляна една от най-сериозните трудности за българските семейства в тази част на Съединените щати – огромните разстояния.

„Имаме родители, които пътуват по два часа, за да доведат децата си на училище. Някои от учителите също пътуват по два часа, а ако има трафик – повече от три. На практика семействата трябва да отделят целия си ден“, обяснява Костова.

По думите ѝ българската общност в Лос Анджелис е една от най-многобройните в САЩ, но за разлика от тази в Чикаго или Ню Йорк е разпръсната на огромна територия. Именно разстоянията през годините са ставали причина някои деца да прекратят посещенията си.

След пандемията училището запазва и развива дистанционното обучение. Благодарение на него към занятията се присъединяват и ученици, които не живеят в Лос Анджелис. Наред с присъствената и онлайн формата се предлага и смесено обучение.

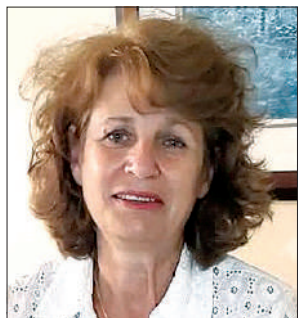
Тази гъвкавост се оказва важна както за семейства, които живеят далече, така и при извънредни ситуации. През януари 2025 г. например занятията преминават онлайн заради пожарите, опасната обстановка и лошото качество на въздуха в Лос Анджелис.

Специално внимание се отделя на децата, родени и израснали в Съединените щати, които не владеят или разбират слабо езика на своите родители. За тях е създаден отделен клас по изучаване на български като

Снимка БУ „Св. св. Кирил и Методий“

Училището в Лос Анджелис е отличено от Асоциацията на българските училища в чужбина

Живка Костова, административен директор

чужд. Работата с тези ученици изисква различен подход, специално подготвени материали и много допълнителни усилия от преподавателите. Подходящите учебници все още не достигат и учителите често сами разработват съдържанието за часовете.

Целта е децата постепенно да достигнат равнище, което да им позволи да се включат в редовните класове или поне да овладеят разговорния български.

„Искаме да могат да разговарят със своите близки в България. Някои от тях си идват в родината, но не могат да общуват с роднините си. Това им пречи да усетят радостта, че са в България“, посочва административният директор.

Според нея изучаването на езика е най-прекия път за съхраняване на връзката с родината. Освен това то носи на възпитаниците на училището и конкретно предимство в американската образователна система.

„Св. св. Кирил и Методий“ подготвя и организира изпити по български език за получаване на сертификат по програмата Seal of Biliteracy, или „Печат за двуезичност“. През тази година е проведена седмата изпитна сесия за удостоверяване на знания на равнища A1, B1 и B2.

Сертификатът помага на училището да задържи и по-големите ученици, за които натоварването в американската гимназия става все по-сериозно. Удостоверението за владение на втори език се признава като постижение в американската образователна система, като в някои щати се отразява и в дипломата на ученика.

Пътят до това признаване в Калифорния обаче не е лесен. Правилата се прилагат от

отделните училищни райони и българското училище е трябвало да доказва пред всеки от тях стойността и достоверността на изпита. В предишни години е имало случаи, при които резултатите на успешно представили се деца не са били приети.

„Успяхме да се преборим. Тази година имаме десет ученици, които издържаха теста с отличен успех и сертификатите им ще бъдат признати“, казва Живка Костова.

Освен практическите предимства признаването променя и отношението на младите хора към българския език. В американските училища традиционно се изучават испански, френски, немски, руски и други езици, докато българският остава значително по-слабо представен.

„Когато покажат, че са издържали изпита и имат сертификат, нашите ученици се чувстват по-уверени сред своите съученици. Те разбират, че българският език е тяхно предимство“, отбелязва Костова.

Още в първите години екипът осъзнава, че само часовете по език не са достатъчни, за да направят България близка на децата. Затова училището включва и народни танци в програмата си. През годините са създадени още групи по пеене, рисуване и таекуондо. Заниманията по бойни изкуства се водят от трикратния световен шампион Антон Касабов.

Ролята на училището далеч надхвърля преподаването и се превръща в културен център за общността. То организира чествания на 3 март, 24 май, Деня на народните будители, Коледа и Бъдни вечер, Баба Марта, исторически годишнини. На събитията присъстват родители, представители на българските организации и на Генералното консулство. Така училището се превръща в едно от местата, около които се събира българската общност в Южна Калифорния.

Училището търси различни възможности децата да опознаят българското културно и историческо наследство и извън класната стая. Негови възпитаници посещават изложбата „Древна Тракия и античният свят. Съкровища от България, Румъния и Гърция“, открита през 2024 г. в музея „Дж. Пол Гети“. Вдъхновено от експозицията, училището организира конкурса „Магията на древните траки“.

През ноември 2024 г., по повод Деня на

народните будители и по време на официалното посещение на тогавашния вицепрезидент Илияна Йотова в САЩ е организирана среща на представители на български музеи с училищната общност. Тогава Илияна Йотова посещава възпитаниците на „Св. св. Кирил и Методий“ за втори път.

През учебната 2025/2026 г. децата се срещат с композиторката Пенка Кунева, работеща в Холивуд, част от екипа на отличения с „Грами“ проект Women Warriors: The Voices of Change, както и с цигуларката Благомира Липари – приятели и съмишленици на училището в мисията му да популяризира българската култура.

Екипът участва и в Петата международна конференция за наследствени и общностни езици, организирана от Националния център за изследване на наследствените езици към Калифорнийския университет в Лос Анджелис. Форумът събира преподаватели, изследователи и представители на различни общности и дава възможност училището да сподели своя опит в преподаването на български като наследствен език.

По повод 24 май ученици и родители се включват и в международната инициатива „С глаголицата по света“. Те посещават едни от най-известните забележителности на Лос Анджелис и се снимат с различни букви от глаголицата, пренасяйки символите на старобългарската писменост в Града на ангелите.

Възпитаници на училището са поканени и във Вечерта на талантите във Факултета по славянски езици и литератури на Калифорнийския университет в Лос Анджелис, където изпълненията им са посрещнати с бурни аплодисменти.

Срещите с успели българи и участието в подобни инициативи имат обща цел – чрез живия пример децата да разберат докъде могат да стигнат, ако следват мечтите си.

Въпреки че днес учениците са почти пет пъти повече в сравнение с първата учебна година, Живка Костова смята, че близо 100 деца са малко за мащабите на българската общност в Лос Анджелис.

„Пожелавам си с увеличаването на годините на нашето училище да се увеличава и броят на учениците. Важно е децата да знаят своите корени и да не се прекъсва връзката с България“, казва тя.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg

д-р Дилиана Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Антоанета Найденова
a.naydenova@azbuki.bg

Виктория Гълбова
v.galabova@azbuki.bg

Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

Реклама и

разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Бургас – Дана Митева
0898361338

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com

Пловдив – Делиана Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните

текстове и илюстрации са

собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

Големи рисунки на малки художници в Хисарлъка

Децата от школата „Новите майстори – Джуниър“ правят първата си изложба на открито в кюстендилския парк

Петя НИКОЛОВА

Котки пият чай или се усмихват, някои са тъжни, а други носят очила. Носорогът има парти шапка, патицата изглежда като госпожа, а във водното конче, мечката, папагала или костенурката можем да разпознаем дори себе си.

Рисунките на децата от школата „Новите майстори – Джуниър“ с ръководител Лилия Серафимова от Кюстендил така привличат, че ти се иска да останеш няколко дни в компанията им. Това е първата изложба на малките художници, озаглавена „Животните Experience“. Аранжирана е в лесопарк и крепост Хисарлъка в разгара на юли.

До Лили, разбира се, е и Евгени. Съзателят на все по-популярната кюстендилска школа „Новите майстори“ и учител по изобразително изкуство, заедно със своята съпруга, обучават бъдещите наследници на Владимир Димитров – Майстора. Докато Евгени Серафимов работи с тийнейджърите, Лили дава уроци на по-малките.

Между високите борове на уникалния кюстендилски парк подредените картини – оригинални произведения на детското въображение и ръце, не изглеждат малки. Напротив, виждаме големи

портрети със собствени истории. Откритата галерия показва докъде са достигнали в творческите си вдъхновения от животинския свят учениците на Серафимова.

В Хисарлъка кюстендилските таланти от 5- до 12-годишна възраст домакинстват на всеки любознателен гост, посетил прохладния парк, а цветните им творби подтикват да

се захванеш с четката. Неслучайно с „Новите майстори – Джуниър“ гостите получават възможност да се включат в общ артистичен перформанс, като рисуват върху голямо живописно платно.

„Експозицията представи десетки творби, създадени от деца, които с талант, въображение и смелост разказват истории чрез цветовете. Всяка картина носеше собствено настроение и показваше различния поглед на своите автори към света – свят, изпълнен с животни, природа, фантазия и искрени емоции“, споделят ръководителите Лили и Евгени за събитието, превърнало се в най-цветната част на тазгодишния фестивал „Хисарлъка Experience“.

Изложбата привлича многобройни посетители, които с интерес разглеждат творбите и поздравяват младите художници за техните първи успехи.

За децата това беше специален момент – първа среща с публиката, възможност да представят труда си и да почувстват удовлетворение от признанието на творческото си“, добавят Лили и Евгени.

Според двамата художници първата изложба на „Новите майстори – Джуниър“ поставя началото на нова традиция – да дават сцена на младите таланти, да ги поощряват да мечтаят смело и да показват своите заложи пред широката публика.

Снимка: Школа „Новите майстори“

Деца и родители рисуват на голямото пано, насърчавани от Лили Серафимова

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Когато работодател изпадне в несъстоятелност, работниците често остават с неизплатени заплати и обезщетения. Това обаче не означава, че губят правото си да получат дължимите суми. Законът предвижда възможност определени вземания да бъдат изплатени от фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ към НОИ. За целта е необходимо да се подаде заявление в определен срок и да се следва установената процедура.

Как да получите неизплатената си заплата при несъстоятелност на работодателя

Редът за отпускане и изплащане на гарантираните вземания е регламентиран в закона. Правото на гарантирано вземане се упражнява чрез заявление по образец. Този документ следва да бъде подаден от работника или служителя до териториалното поделение на Националния осигурителен институт по седалището на работодателя. Срокът за това е тримесечен от датата на вписване на решението за откриване на производство по несъстоятелност, за постановяване на прекратяване дейността на предприятието или обявяване на длъжника в несъстоятелност, както и спиране на производството поради недостатъчност на имуществото за покриване на разходите по производството. За начален срок може да бъде и датата на информиране на работниците и служителите от българския работодател за обстоятелството, че е открито производство по несъстоятелност по реда на законодателството на другата държава.

При прието заявление-декларация с нередовни или липсващи документи териториалното поделение (ТП) на Националния осигурителен институт (НОИ) уведомява лицето в 3-дневен срок и му дава необходимите писмени указания за отстраняване на нередностите. Ако в 7-дневен срок от уведомяването нередностите не бъдат отстранени, ТП на НОИ прави съответната преценка въз основа на наличните документи.

Териториалното поделение на НОИ разглежда подаденото заявление-декларация и приложените към него документи и въз основа на направената преценка изготвя проект на разпореждане за изплащане или за отказ за изплащане на гарантирани вземания.

Документите се изпращат на директора на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ в 14-дневен срок от получаването

на заявлението-декларация.

Гарантираните вземания се изплащат или се отказват с разпореждане на директора на Фонда. Разпореждането се издава в едномесечен срок от подаване на заявлението-декларация и се изпраща на съответното ТП на НОИ и на правомимащия работник или служител в 3-дневен срок от издаването му.

В разпореждането за изплащане на гарантираните вземания се посочват:

- размерът на начислените, но неизплатени брутни трудови възнаграждения и периодите, за които се отнасят;
- видовете и размерът на начислените, но неизплатени парични обезщетения и периодите, за които те се отнасят;
- ограниченият размер на гарантираното вземане, ако има такъв;
- размерът на данъка върху доходите и запорите.

Гарантираните вземания се изплащат от ТП на НОИ по банков път по декларираните от лицата лични банкови сметки.

В 3-дневен срок от издаване на разпореждането за изплащане на гарантираните вземания директорът на Фонда превежда дължимите суми за изплащане на гарантираните вземания на съответното ТП на НОИ.

Справка:

Закон за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя;

Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.

РОМАН ОТ БРУНИ ШОУ ДРАМА ОТ ИВАН ВАЗОВ	АНГЛИЙСКА ПИСАТЕЛКА (1729-1807) ГЕРОЙ ОТ „ОТНЕСЕНИ ОТ ВИХЪРА“	ПАРАХОД, ТЕГЛЕЩ ШЛЕПОВЕ ОПРЕДЕЛЕН ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ	ГЕРОИНЯ ОТ ИЗГУБЕНИ „ИЛЮЗИИ“ МНОГО-ГОДИШНО РАСТЕНИЕ	ТЪНЪК ПАМУЧЕН ПЛАТ ПРОХОД В ЗАПАДНА СТАРА ПЛАНИНА	ДРУГ ПСЕВДОНИМ НА РАДОМ РАЛИН ШОТЛАНДСКИ ТАНЦ	СПОРТНА ЧАНТА	НАЙ-МАЛКАТА ФОНЕТИЧНА ЕДИНИЦА КОНТРОЛЕН ОРГАН ПО ТРАНСПОРТА	ЗАБОЛЯВАНЕ НА ГРЪКЛЯНА БИЛКА ДИВА МЕНТА	СЕЙФ
ТЕСТЕНО ИЗДЕЛИЕ ПОДОБНО НА КРАВАИ ЕДИНИЦА ЗА ЕЛ. МОЩНОСТ	ЗАЩИТНО ЗЕМНО СЪОРЪЖЕНИЕ ТЕЖЪК И МЕК СИНЬОСИВ МЕТАЛ	ДУХОВ МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ ПОДКРЕПА	КАМЕНИСТ ВРЪХ ПОРОДА КУЧЕ	ИЗРАСТЪК НА ЖИТНО РАСТЕНИЕ МАЛКА ФЛЕЙТА	БАНИЦА РОМАН ОТ ЕМИЛ ЗОЛА	ГОЛЯМА СТЪРМНА СКАЛА ВНЕЗАПНО НАПАДЕНИЕ	ВИД СПОРТ СТАРА ФРЕНСКА МОНЕТА	ЕГИПЕТСКА ОСВЕДОМИТ. АГЕНЦИЯ РАЗНО-ВИДНОСТ НА БАГРА И ДР.	СЮИТА ОТ КЛОД ДЕБЮСИ СТОЛИЦАТА НА ЛЕСОТО
ДРЕВНОГРЪЦКА МОНЕТА	ОСНОВЕН ЛИТЕРАТУРЕН РОД МЪЖ, ЧИЯТО СЪПРУГА Е ПОЧИНАЛА	ЯПОНСКИ КОНЦЕРН ЗА БИТОВА ЕЛЕКТРОНИКА СТРОИТЕЛЕН МАТЕРИАЛ	ГЕРОЙ НА ЕДИН ПЕЛИН ОТ „КОСАЧИ“ ФИЛМ НА РЕЖ. П. АЛМОДОВАР	МАКАРА С НАВИТ ПРОВОДНИК НЕОЧАКВАНА ИЗЯВА НА ЧУВСТВА	ДЕМОНСТРАЦИЯ НА МОДНИ ОБЛЕКЛА ГЕРОЙ НА РОСИНИ	ДОКУМЕНТ ЗА ОТЛИЧИЕ ВИД ВЪРБА	ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ РУСКИ КИНОРЕЖИСЬОР - „БЯГ“	ВРЕМЕННО СТРОИТЕЛНО СЪОРЪЖЕНИЕ РЕД В СТИХОТВОРЕНИЕ	БЪЛГАРСКИ ПОЕТ „АРЕНА“
СТИХО-СБИРКА ОТ ИВ. ЦАНКАР ГЕРОИНЯ НА ВИКИ БАУМ	АМЕРИКАНСКА ФИЛМОВА НАГРАДА ЖЕНСКА ДРЕХА	ПОСОКА, НАПРАВЛЕНИЕ УЧЕНИК НА КИРИЛ И МЕТОДИЙ	МАСЛИНЕНО ДЪРВО ГОДИШЕН СЕЗОН	ФРЕНСКО СИРЕНЕ УРАНОВА РУДА	ДАТСКИ ОСТРОВ ПОЕМА ОТ ОВАНЕС ТУМАНЯН	НЕМСКИ ИЗОБРЕТАТЕЛ (1832-1891) МОДЕЛ „ШЕВРОЛЕТ“	ГЕРОЙ ОТ „АКО БЯХ ЦАР“ ГЕРОЙ НА МОПАСАН ОТ „ДЯВОЛЪТ“	ПОВЕСТ ОТ ХЕРМАН МЕЛВИЛ МЮСЮЛМАНСКА ТИТЛА	СБОРНИК ПРИКАЗКИ ОТ ЛАМАР СЪДЕБЕН ЗАСЕДАТЕЛ В ДРЕВНИЯ РИМ
ПРАБЪЛГАРСКА ТИТЛА ВИД КАРТОФЕНО ЯСТИЕ	ПЛАСТИНКИ ЗА ОРТОДОНТИЧЕСКО ЛЕЧЕНИЕ ГЕРОИНЯ ОТ „АНТОНИЙ И КЛЕОПАТРА“	ПОЧВА ЗАВЪРШЕН СЛОВЕСЕН ИЗРАЗ	ДЕПАРТАМЕНТ ВЪВ ФРАНЦИЯ ДЪРВЕН СЪД, ПОДОБЕН НА КРИНА	СВЛИЧАША СЕ СНЕЖНА МАСА ДИСКОВ ТРИОН	МУЗИКАЛНА НОТА ПЛАНИНСКО ВЪЗВИШЕНИЕ	ЧАСТ ОТ МОРЕ, ВЛАДЕНА В СУШАТА	СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ХРИСТО СМИРНЕНСКИ ГРАД В БЪЛГАРИЯ	ЖИЛИЩЕ	
ТРОПИЧЕСКО ВЛАКНОДАЙНО РАСТЕНИЕ	МАРКА НЕМСКИ АВТОМОБИЛИ ПЪРВИЯТ БЪЛГАРСКИ ЕКЗАРХ	СПИСКЪ НА ЯСТИЯ ЛАТИНО-АМЕРИКАНСКИ ТАНЦ	ГЕРОЙ НА К. КОЛОДИ АВСТРИЙСКИ ПИСАТЕЛ (1894-1939) „ЙОВ“	ЦИГАНСКИ ЛАГЕР ОСНОВНА МИСЪЛ В СЪЧИНЕНИЕ	КОЖНА БОЛЕСТ ПО ГЛАВАТА ТЯЛО НА МАШИНА	ГРАД В БЪЛГАРИЯ АНГЛИЙСКИ ПИСАТЕЛ „ПАСМОР“	ПАРИЧНА ЕДИНИЦА В ИРАН КАНАДСКИ ФИЗИК (1862-1948)	ГРАД В ИРАН КОСМИЧЕСКИ ЦИКЪЛ	БЪЛГАРСКА АКТРИСА И ПЕВИЦА
РЕКА В АВСТРИЯ КЕХЛИБАР	СПАРТАНСКИ РОБ МОДЕЛ ДЖИП НА „ОПЕЛ“	БЪЛГАРСКИ ТРЕНЬОР ПО ТЕНИС	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ „ПОД ИГОТО“ ВОЙСКО-ВО ПОДРАЗДЕЛЕНИЕ	ГЕРОЙ НА А. СИЛИТОВ ОТ „СТАРТ В ЖИВОТА“	АЛБАНСКА ОСВЕДОМИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ТЕЛЕФОНЕН ПОВИК	КРАСНОРЕЧИВ ГОВОРИТЕЛ ТРАПЕЗАРИЯ	ТУРИСТИЧЕСКА ДРЕХА		
ИСПАНСКИ ПИСАТЕЛ (1544-1619)	БОГ НА ЛЮБОВТА В ДРЕВНИЯ РИМ	КУБИНСКИ ПОЕТ (1853-1895) ГРУБА СЕЛСКА ДРЕХА	ХУДОЖЕСТВЕНО ПРОИЗВЕДЕНИЕ В ПРОЗА	ШВЕЙЦАРСКИ ДРАМАТУРГ (1840-1910)					
ГЕРОЙ НА СТ. Л. КОСТОВ ОТ „СИМЕОН“	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ								
АЗИАТСКО СПИРТНО ПИТИЕ									

РЕЧНИК: АЛЕРАМО, АЛЕРО, ЕВ, ЕНАР, ЗАТОР, ОБОЛ, РИВ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: "Синята ръка". Кардамон. Конак. Три. Ози. Роле. Страх. "Онорин". "Кетлер". Ок. Оазис. Вон. Иро. Ивац. Ток. Вола. Океан. Асан. Литота. Орн. Сапфир. Нок. Тинол. Со (Катерина де). Рафинерия. "Нивеа". Авари. Осанка. Тетрис. Италики. Готвач. Але (Алфонс). Кеч. Иса. "Шибил". Скит. Текстура. Иконом. Анти. Итака. Галенит. Фен. Салса. Ната (Джулио). Амалгама. Четка. Купо. Май. Атентат. "На Ком". Ода. "Пилето". Лила. Алб. Неро (Франко). Есватини. Канети (Елиас). Юрта. Одеса. "Гак". Деп (Джони). "Хари". Арка. Сач. Пиджикато. Ясенов (Христо). Радий. Тараре. Авила. Полип. Чело. Търг. Кан. Вокил. Реноар (Огюст). Атака.	Отвесно: Диктовка. Виетнам. Джагаров (Георги). Норка. Пратчет (Тери). Ама. Начало. Пяна. Цафара. Кифла. Нек. Дик. Тахо. Сифилис. Египет. Пипи. Лак. "Атари". Истина. Иридий. Озон. Нокаут. Мало. Ец. Кътник. Неси. Расате. Юпитер. Крос. Лора. Шака. Етер. "Кале". Заир. Викинги. Алчност. Арон. Илот. Якоби. Сет. Вахта. Юкон. "Лот". Атик. "Атала". Аорта. Аз. Ватин. Влог. Ктигор. Еър. Арико. Анига. "Нана". Лидия. Ено. Овеч. Ола. Нане. Сага. Март. Колет. Сметка. Исаев (Младен). Молиер. Арак. Наука. Арника. Толеранс. Илири. Поло. Колак. "Нерон". Офсет. Тромб. Савана.
--------------------------	--	---

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината си

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на зрелостната матура

2780 лв. за асистент във висше училище

Министърският съвет одобри нормативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални направления

2780 лв. за асистент във висше училище

Министърският съвет одобри нормативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални направления

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,40 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждоезиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето училище

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС

Аз-буки

е най-хубаво

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Венцислав Георгиев Цветанов, IX клас, СУ „Н.И.Ванцаров“, с. Дреновец, обл. Видин**

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

- „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

- „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или възхваляващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

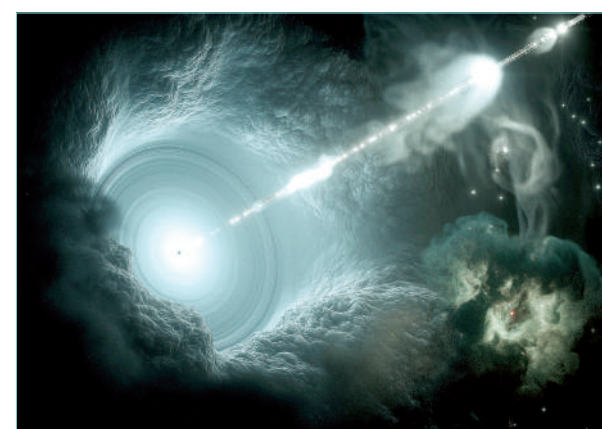
Мистериите за блазарите продължават да се трунат

Тънки лъчи светеща материя могат да бъдат изхвърлени от ядрата на активни галактики на милиарди светлинни години разстояние към Земята. Тогава галактиката се появява като точков източник и се нарича блазар. Полско-германски екип от учени за първи път анализира активността на такъв блазар за продължителен период и вместо да намери отговори, се сблъсква с все по-голям брой интригуващи въпроси.

Далечни активни галактики, които излъчват потоци от материя под малък ъгъл към Земята, известни като блазари (наредени на прототипа, BL Lacertae), представят пред астрономите множество предизвикателства пред наблюденията и интерпретацията. Тяхното огромно разстояние и специфична ориентация, съчетани с високата променливост на излъчената радиация, която също се генерира в много широк енергиен диапазон, са основните причини, поради които е толкова трудно да се разберат явленията, отговорни за свойствата на блазарите.

Група учени от Университета в Хайделберг и Института по ядрена физика на Полската академия на науките (IFJ PAN) в Краков са си поставили за цел да отговорят на този въпрос. Изследването, проведено от полска страна, е фокусирано върху блазара PKS 2155-304, който се намира на разстояние от милиард и половина светлинни години. Той е разположен в южното полукуло, на фона на съвездието Южна риба (Piscis Austrinus). Статията е публикувана в Journal of High Energy Astrophysics.

Стопци милиарди галактики вече са открити в наблюдаемата вселена. Установено е, че някои от тях произвеждат огромни количества електромагнитно излъчване вероятно в резултат на бурни процеси, които възникват, когато материята попада в централна свръхмасивна черна дупка. Активността на някои от тези галактики приема особено зрелищна форма: джетовите – фини потоци от йонизирана, светеща материя, изстрелвани от зони, близо до полюсите на черната дупка, които понякога могат да се простират до

Снимка Credit Desy/Science Communication Lab

десетки милиони светлинни години.

„Променливостта на блазарите е характерно свойство, което отдавна е известно. Блазарите могат да излъчват радиация не само по различни начини по време на различни наблюдения, но дори в рамките на едно и също наблюдение, където вариациите в някои енергийни диапазони могат да се различават от тези в други“, казва д-р Алисия Виерхолмска от IFJ PAN – водещ автор на дългосрочните анализи на наблюденията на блазара PKS 2155-304.

Блазарите се наблюдават от десетилетия, но е трудно да се нарече това прецизен мониторинг. За такива променливи обекти би било необходимо да се използват безброй инструменти, способни да откриват електромагнитно излъчване в почти целия енергиен спектър, в идеалния случай непрекъснато, поне за избрани обекти. Такива обсерватории обаче в момента не съществуват.